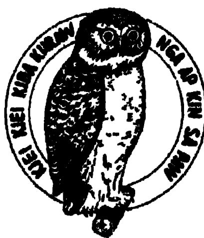
KA WAHDIANG RIM

DA

U. S. KHONGSIT

2nd. Edtion

1981

KA WAHDIANG RIM

DA

U S. KHONGSIT

1980

La pynmih da :

Mrs. Swila Khongngain
"Shynna Diengiei",
San Mer, Upper Shillong,
Shillong - 5.

ACKNOWLEDGEMENT

My thanks are due to Messrs Macmillan and Company of India, Private Ltd. for permission to reproduce into Khasi, Selected Chapters 'from their publications namely "Children English Unseen," Simple English Unseen, and Easier English Unseen for inclusion in this book as per letter PB/BL/C. P/Trans of 21st December 1970.

S. Khongsit

'KA TIEN SHWA'

Nga la jer ia ine i kitab " **Ka Wahdiang Rim**" hadien ba la pynshongnia bha. Ka Wahdiang ka dei ka jingdiang ba la shna da u shken bym pynsap khyllieng shuh hynrei tang u khyrmet suda. Don kiba da leh ni bha ki shna da u 'Rimet. Ia ka Wahdiang ki lape da ka plingjri ryngkat ka um shrah kwai, don ruh kiba lape da ka bsiang. Dang kham mynshwa, ha ki katto katne ki nongkyndong, ki nongri ngap ki khlaw ngap ha ka Wahdiang. Don ruh kiba haba leit die sha iew ruh ki thep ha ka Wahdiang.

Haba ka la rim eh bad kam long shuh ban thep ngap, ki buh ha Ing kyndong. Hangne ki pashat ia ki tasam takut kum ki wait tasam, mohkhiew tasam, ka wait dkhot, wait sulia, ki ruhdoi, ki ruh supa, ki sador, shanam ki dabia bad kiwei kiwei ki lyngkhot lyngkhai, kiba ha ka jingshisha la dei ban bret hynrei dang i bynnud. Ia kine ki lyngkhot lyngkhai la shu ieh hangto slem slem. Hynrei ju shem ba ki tasam ba la thep ha ka Wahdiang rim, ki long pynban kiba donkam eh ha ki khep ki khep. Haba dei rep lyngkha ia ki jaka maw, ba bun mawpang bad maw-sapung, hap khura ia ka wahdiang rim ban ioh ki tiar ki ban pyndonkam ha ka thung ka tep.

Ki jingiathuhkhana lyngkhot lyngkhai ba la lum ha ine i kitab, ki don, ki bym da i myllai, hynrei ngam don jingartatien ba kin long kiba larkam ha ki khep ki khep.

"Shynna Diengiei"
San Mer, Upper Shillong,
July 7th, 1980.

S. KHONGSIT

JINGKDEW

LYNNONG 1

KI 'IARSNGAID BAD KI 'IARRAIKHOH

Ha kawei ka step kaba syaid sngi bha. Shikynhun ki syiar ki ialum ha shakiar iing buh kba. Don lang hangta kiba sngaid bad kiba raikhoh ruh. Kito kiba raikhoh ki ia krad ia u stait kba ba ki wad jingbam. Kiba sngaid pat kim treh krad hynrei ki shu ia syaid sngi noh lyngkding. Katba ki nang ia peit kai ia kita kiba ia wad jingbam, kawei na ki ka la kren bein da ki ktien kum kine, "Balei tun kumne noh ñiangshruh sah sa tang ka shyieng bad ka snep la kum bym ju ioh ja" Ban ktien sa kawei pat ka syiar sngaid ka ong, "Peit lem shatai, u khu ruh la kum ka iarong thylli." Ki syiar raikhoh habar ki pynpaw kumba ki sngew samrkhie ia kane ka jingdanda ki lok, hynrei hapoh mynsiem kata ka jingong ka la dung ngak. La katta ruh ki shu kun ha lade.

Hynrei tang hapoh shihat hadien kane, u trai iing u la khot ia la kiba ha iing ha sem, ki lok ki jor ban wan ia bam sngewbha bad u ba u dang shudep lum kba bad ba u ioh bun ruh. Namar ba u la khreh ka jingkhawai kaba kham heh, u la phah kem lut ia ki syiar sngaid baroh ban ioh ot doh bad la set ia ki ha kawei ka ruh. Na kata kaba shah set, ki shu peit rit mynsiem ia ki syiar raikhoh kiba dang ia krad wak shi wak ia u stait ban ioh jingbam. Haba ki kynmaw ia la ki ktien ba ki kum kren than ia la ki lok ki la babe kylla.

Ki ktien 'nam sarang 'tieh nar kiba dei ban kyndiah. Ban leit ban tabla lei lei ha ka shipa kiwei kaba dei ban kiar rai maw rai dieng ioh ka wan kyrtoh lyndet.

LYNNONG 2

U NONGDIE KULAI BAD KI NONGIAID LYNTI

Uwei u nongrep, namar bym don baisiew shuh, ula sngew kutlad hi khait. Khnang ban lait na ka pan ram, ula rai ban shu die noh da u kulai. Une u briew ryngkat bad u khun, ki la ia leit lang sha iew ban ñiah ia u kulai. Ha ka lynti ban leit sha iew, ki la ia kynduh ia ki khynnah skul. Kine ki khynnah ki la ia kren para maki ki ia ong, "Phi ju iohi kum kitai ki briew kiba don la u kulai hynrei ialade ki shu iaid kjat?" U kpa u lap ba iohsngew ia kata ka jingong, u sngew ba ka long kaba shongnia shisha. Mar kumta hi u la ong ia la u khun ba un kiew halor u kulai katba ialade pat u shu iaid kjat. Tang shiphang ba ki palat ia kita ki khynnah, ki la ia kynduh katto katne ngut ki rangbah. Uwei na ki u la ong, " Kane ka juk mynta shisha te kaba la ikhyllah. Ym don jingburom shuh ia ki riewtymmen. Peit lem seh, da u khynnah u nud ban shong kynjreng halor kulai katba u tymmen pat u shu iaid kjat thop shi thop." Haba ki la iohsngew ia kane ka jingong, u khun u hiar noh, kiew sa u kpa halor kulai.

Haba u kpa u la kiew halor kulai ki la ia iaid sha khmat. Tang shiphang ba ki iaid, ki la ia kynduh ia ki khynnah bad ki kynthei. Kita pat ki ia ong, "Peit seh da u rangbah briew u shong kulai katba ia u khynnah pat u pyniaid kjat, kumno phi ba um isynei ia u khynnah bapli." Haba ki la iohsngew sa ia kane ka jingkynthoh, u kpa u la ong ia la u khun, " Ale me ngin ia shonglang noh baroh arngut." Ha shuwa ban poi ha iew pat, ki la ia kynduh sa ia ki nonghikai skul. Kine haba ki la iohi ia kine arngut ba ki shong hà uwei u kulai, ki la ia kren bein shibun eh ia ki. Uwei na ki u ong. " Kiba khlem dohnud shisha kum kine ki briew te ym· don shuh. Kumno kim don ka jing sngewlem ia u kulai bapli nalor ba u hap iaid katne ki thiep ki jur."

Lada phi kwah ban pynsngewbha ia baroh, iano·iano ruh phin ym lah ban pynhun.

LYNNONG 3

U DKHIEW BAD KA SHARAIJ

Ha kawei ka tlang la iap lut ki phlang ki kynbat baroh namar ba jur eh u thah haduh ba ki sla ki la long kum ki **lasew.** Kawei ka sharaij kam ioh bam shuh bun bun sngi ka la sngew kum ban **iap tyrsaw** noh. Haba la poi ha ka khim khait, ka la kynmaw ba u dkhiew u long uba minot bad nang ka kynshew kyndiap. Ka la leit sha u bad ka leit lap ba u dang syaid sngi hajan phyllaw iing lajong. Ka la nguh ngon ia u ka da ong artad, "Nga wan khnang sha phi ban iathuh ia la ka jingshem lanot, mynta nga la **hiran** hi khait, lada phim lah ban iarap lem sa maphi, kane te ka ban shong khlem tiew". U dkhiew u la peit isynei ia ka hynrei u sngewthuh ban shu bha bieit eh ruh kam ju dei. Kumta ula kylli, "Kaei kaba la pynpoi ia phi shaduh kane ka kyrdan. Phi leh aiu baroh shi-lyiur ?" Ka sharaij ka la jubab, "Nga pynlut ia ka por baroh shi-lyiur bad synrai ha kaba rwai." Nangta u dkhiew ynda ula sngewthuh ba kane ka **jinghiran** ka dei na ka jingleh pong, u la ong, "Lada phi la pynlut ia ka por lyiur baroh ha kaba rwai, khie pynlut ia ka tlang baroh ha kaba shad."

Ka kam leh isynei ruh ka da don pud.

LYNNONG 4

U NONG ARAB BAD U KULAI

Uwei u nong Arab u la don u kulai uba u ieit eh. Ula sumar bha eh ia u bad sngew ia u kum la u lok uba rim. U kham ieit ia u kulai wat ban ia u shakri ruh. Hynrei ka poi ka por ba la lap ka jingduk kaba kum ban poi sha ka ban duh theh umthet syndon. "Sa tang kawei ka lad" u la

ong ha lade "ba ngan im thngan ka long satang ban die noh da u kulai." U la tyrwa die ia u bad la wan uwei u nongthied. Haba la iadei dor, u nongthied u la siew ia ka dor baroh kumba la iakut. U nongdie ruh u la shim ia ki pisa na ka kti uta u nongthied. Hamar ba un sa aiti noh ia u kulai ha u trai thymmai, wan lap ka jingsngew khoh-ñioh bad ula sngew pap ban die ia la u jingri uba la long u lok ia u. Katba u nangpyrkhat u nang sngew pangnud hi shai ban khlad noh na u. Kumta u la bret ia ki pisa baroh ha kjat uta u nongthied bad ialade u kiew joit ha ka iengdong jong u kulai u pynsuh thrait sha la iing. U da kut jingmut artad ba jia katba jia un ym iakhlad bad la u jingri.

Haba wad lad ha ka khim ka shipa, dei ban kynmaw ia kaba dei ne kaba lait

---

LYNNONG 5

KA JINGMAHAM

La don ka jingiathuhkhana shaphang kawei ka baje kaba la sdien ha uwei u mawsiang uba harud duriaw. Kata ka jaka ka long kaba ma ia ki nongleit jingleit duriaw. Ka jingma ka long ba ki don ki mawsiang kiba lada ka jhad ka iaid shata kan tyngkhuh ha ki. Ia kane ka baje la teh ha ka jaka kaba ka um duriaw ka leit khalah phew shi phew na ka jingkhih phaloh jong ka. Kumta kane ka baje ka riew khlem sangeh shuh miet bad sngi. Ki nong iaid duriaw haba ki iohsngew ia ka jingtied jong ka, ki kiar noh na kata ka jaka kumta ym ju don jingmynsaw ei-ei ia ki.

Ki nonglute duriaw ki la pyrkhat ba lada kawei ka jhad kan ngam hangta, kin ioh ka jinglute kaba khraw. Khnang ba kan jia kumta, ki la leit jynrad noh ia kata ka baje.

Hynrei ym slem hadien kata, kita ki juh ki nonglute ki la klet ba don ka jingma ha kata ka jaka. Ka lieng jong ki ka la tyngkhuh ha u mawsiang bad ki la iap lut baroh.

Katno sien ka ju jia ba kito kiba ibein ia ka jingmaham. Ki sngew suk mynsiem ha bymdon ki nongsneng nongpyni lem. Hynrei shisien bymdon jingsneng shuh, ki kum tur ruma ha ki mawsiang ka jingpynshoi bad jia ka jingpaitlieng jong ka jingim.

LYNNONG 6

KI NONGWAD KAM

Uwei u briew ula roi shibun ka kamai kajih haduh ba um sngew lah korbar shuh marwei, u la wad ban ioh uwei u khynnah ban iarap ia u ban trei ha ka ophis jong u. Haba u la pyntip paidbah ia kane la wan poi ki shithi wad kam kumba sanphew tylli. Ula khot lang ia ki baroh ban peit uno na ki uba ibit ban thung. Napdeng kita baroh, ula jied ia uwei u khynnah uba ym da don koit ba ithuh ia u.

"Nga kwah ban tip" la ong u lok jong u. "Kaei kaba la pynlong ia me ban jied ia une u samla u bym don wat tang kawei ruh ka certificate lane kano kano ka shithi thoh iaroh na u rangbah uba me shaniah?" "Me la bakla" la phai ktien uta u nongthung kam. "U don bun kum kita". Shuwa ba un rung u da kynther ha tyngkong ia ka khyndew kaba snoh ha ki slajat jong u, u khang biang mian mian ia ka jingkhang, kaba pyni ba u long uba nang ban leh itynnad ia kiei kiei baroh. Haba wan rung utai u riewtymmen, u ai noh ia la ka jaka shong ha u. Kane ka pyni ba u long uba donakor. U la khar ia ka kot lyngkhot kaba nga pynhap khnang ha tbian na ka miej bad ula buh sumar ia ka ha ka jaka na kaba ka la hap; katba kiwei pat kim treh ban tam hynrei ki shu ryngkang ia ka. Nga la peit bniah ia ki jain phong jong u katno ki khuid

itynnad, u shniuh ruh u da sad pynbeit bha bad ki bniat ki khuid bad lieh kum ka dud. Katba u dang soi ia la ka kyrteng, nga la peit bniah ia ki shynriahti jong u, ki tyrsim ki khuid bad la khap pynwandur bha ia ki. Katba ym pat dei ka pali jong u ban wan sha ka kamra jong nga u ap khlem btai, um shym ia kyntur kum kiwei pat ki lok jong u. Hato phin ym khot ia kine ba ki long ki jingthoh iaroh bad ki certificate? Nga te nga ong ba ki dei. Kaba nga ioh ban peit-thuh hi ia u khynnah shiphew minit, ka iaryngkat bad ki shithi kiba u lah ban ioh na ki riewdon-burom kiba nga shaniah.

Ka jinglongbha ka paw ha ki kam

LYNNONG 7

U NONGBYLLA U BASTAD

Shisien uwei u briew uba riewspah u la kylli ia la u nongbylla barim shaphang ka rukom ha kiba u pynlut ia la ka bainong sngi kaba u ioh na kaba u trei bylla. U shu kwah tip shaphang ka jingnang jong u ban bate ia ki pisa ha ka siew ka tda. Une u nongbylla u la jubab, "Shiteng nga pynlut, shibynta nga ai kylliang bad ia ka shibynta pat nga siew ia ka ram kaba rim." U Kynrad jong u um lah peiphang ia kata ka jubab bad u la kyrpad ia u ba un batai ia ka. U ruh u la batai ia u kumne, "Shiteng na ka jingioh jong nga, nga pynlut ha kaba thied ia ki jingdonkam kiba man ka sngi ki bym bit duh. Shibynta pat nga pynlut ha kaba ai jinghikai ia la ki khun khnang ba kin bit kin biang lashai la shisngi. Ia nga ruh ynda nga, la tymmen bad ngam lah shuh ban trei kin dup ioh lad ban ri ban sumar. Ka bynta kaba saw pat, kaba nga ong ba nga siew ia ka ram kaba rim, nga ai ia la ki kmie ki kpa kiba la ri la sumar naduh dang rit bad kiba la pynlong briew ia nga kumne. Nga sngew ba ngan ym lah shuh ban siew kylliang ia ki.

Nang ban kynshew, nang ruh ban pynlut.

LYNNONG 8

U TIEWKULAP BAD U SHYLLUID

Uwei u tiew kulap uba long harud lynti bah, u la phuh pura bha bad phuh rheh ruh. Ka jingitynnad jong u ka la ring ia ki khmat jong uba bun u nong iaid lynti. Don kiba la ia pan tynrai ruh na ki trai iing. Ki briew ki iaroh eh· ia u namar, nalor ba u phuh heh lyngsyup, u don ka rong sawjngum kaba pher na kiwei ki syntiew kulap.

U shylluid uba don ha u juh u tynrai, u iohi ba ym ju don ba poi peit ia u. Haba wan ka thapbalieh ruh ka leh klet ia u. U ngap uba ju boi na uwei ha uwei u syntiew ruh, u kiar khyllah tang ia u. "Ia nga imat ym don ba khein kor" u la ong ha lade. Ha kawei ka step u iohi ia ka ñiangsbai ba ka dem hajan bad u la khot ia ka u ong, "Nga da kwah eh ban phuh kum utai u tiew kulap heh, phi lah mo ban pynplied lem ia ia kine ki sla dong bad ki kob kiba teh ia nga ?" Ka ñiangsbai ka la khan shiphang jlang, nangta ka ong, "Nga te ngam lah phi, ieh ngan ong ia ka ñiangsohphoh, ka te lehse ka lah ban iarap ia phi". Haba la wan poi ka ñiangsohphoh, u shylluid u la iathuh ia la ka jingkwah. Hynrei ka ruh ka ong beit ba kam lah ban leh ia kata ka kam. 'Lada phi mynjur' ka la ong, "ngan phah da ka ñiangkhapnam, ma ka te nga kyrmen kan lah ban iarap ia phi namar ba ka don ka tnaw kaba syriem ia ka halai."

Haba la wan poi sa ka ñiangkhapnam, u la iathuh kumjuh ha ka ruh u da kyrpad artad ba kan iarap ban plied ia ki sla kiba sop ia u. Ka haba ka la sngewthuh ba ka long ka jingkwah kaba bieit, ka la ong, 'Nga lah ban plied ia u shylluid da kaba suk. Hynrei ki tyrsim jong nga kin thar ha ban da rynjaiñ ia ki syrtap syntiew jong phi baroh bad kine ki jingmong, kin paw dak sah haduh ba phin da jlop noh ; te hangno shuh kan paw ka jingitynnad jong phi ! Phi dei ban iai ap ia ka por haduh ba phin da phuh hi. Hynrei wat pep ruh ban kjit man ka sngi ia ki

umjer jong ka prem miet bad ki umjer jong ka step phyrngab. Kine kein ki dei ki bor barieh ki ban iarap ba phin paw itynnad ha ka pyrthei."

Ki snem ba dang lung ki long ka aiom barieh ha kaba uwei pa uwei u dei ban pynbit ia lade sha ka kam kaba la tyngkai na ka bynta jong u ha ka aiom ba biang.

LYNNONG 9.

KI SKEI BAD KI JAKOID

Shisien ki skei ki iakren para ma ki shaphang ka jinglong ba khlembor, ka jingtlot bad jingbym larkam bad haba don ba pynma, ki shu her iap. Katba nang pur ka jing-iakren, ki la ong, "la bha ka iap ban ia kaba im rit myn-siem kumne." Kumta ki la ia rai lang ban leit nohiap ha um. Thram-ram-ram, ki la ia mareh sha wah, hynrei hamar ba ki la poi harud wah, shikynhun bah ki jakoid ki ia rynsied shapoh ktieh. Haba ki la iohi ia ki jakoid ki la sangeh ngek. "Ia ngin leit phai biang" ong kawei na ki, "dang don pleng kiba kham tlot ban ia ngi ruh."

Haba phi pyrkhat ia la ka kyrdan ba phi don, wat ju nujor bad kito kiba dap babiang bad khraw bor; kynmaw ba don bun bah kiba kham tlot bad rit bor ia phi.

LYNNONG 10.

U HERMES BAD U NONGTHOHDIENG

Uwei u nongthohdieng, u la kum pynhap ia u sdie ha ka wah kaba jylliew. U la shu shong dngang hangta bad iam sek-shi-sek. U Hermes u la sngew synei ia une u nongthohdieng ba duk. Jlang u la ngam shapoh um bad sei nangta da u sdie ksiar. "Dei une?" u la kylli ia uta u

briew. "Em" la jubab u nongthohdieng. U la ngam biang bad wan rah da u sdie rupa. "Dei une?" ula kylli pat. " Em " la jubab biang uta u briew. Sa shisien pat u la ngam bad sei bluit ia uta uba la jah shisho. "Dei une"? "Uto te u la dei" u da rkhie sngewtynnad artad. U blei Hermes u la sngewbha eh ia ka jinglong bahok uta u briew bad ula ai sngewbha ha u ia kita kiwei ruh baroh ar.

Ka jinglong hok dei ka baiseng u briew.

LYNNONG 11.

.U SHRIEH BAD KA UT

Ha kawei ka dorbar pyllun jong u laiphew mrad, u shrieh u la mih bloit ban shad. Ka jingshad jong u ka la ring lut ia ki khmat uta u paid naduh u rit haduh u heh bad baroh ki la iapngiah. Kane ka jingshad ka la pynsngewbha ia uwei pa uwei haduh ba ki ia risa bad thap kti shaid shi shaid.

Ka ut kaba ia don lang hangta ka la sngew bishni ia u shrich, ka pyrkhat ruh ba ka lah ban shad kham bha ban pynsngewbha ia u paid nongpeitkai. Kumta ka la ieng joit bad mastieh thnad-nad-nad. Kane ka jingshad ka la pynitieng ia u paidbah nongpeitkai. Kumta ki la shu pduh ia ka ban beh sha jngai bak.

Ia uwei pa uwei la sam la ka jong ka jong ka sap, dei ban pyntbit tang ia kata kaba ngi don.

LYNNONG 12.

U KARIWAN BAD U HERACLES

Ha ka lynti jngai ba u kariwan u dei leit jingleit sha nongkyndong, ki shalyntem kali jong u ki la sahkut ha ktieh. Hangta u la sah ha ka lyngngoh bad um shym

pyrshang ban tan ia ka, hynrei u la shu duwai ha u blei Heracles, U Heracles u la wan paw bad ong "kyrshan trait da ka tyrpeng ha ka shalyntem sı sympat ia u kulai. Lada me shu duwai khlem leh ei-ei da lade, wat mut ban wan ka jingiarap.

U Blei u iarap ia kiba iarap ia lade.

LYNNONG 13.

KA TYUT BAD U MYRSIANG

Ha kawei ka sngi katba ka tyut ka dang syaid sngi, ngong, leit poi u myrsiang. "Shish briew, ka jingitynnad jong phi" u la pynroh ia ka. "Ka khmat jong phi ka i kum ki mawlynnai ba dang sei na ki khuiñ ka duriaw bah bad ki sner pat, i kum ki lyoh ba suit rong ka sngi shwa ba kan leit thiah noh sha lyndet ki lum bah. Lehse phin kham itynnad shuh-shuh lada dei ba phi joh-thiah. Ka namar ba ka la sngew roh ka la khapbrip ngaiñ. Mar kumta hi, ka la don ha shyntur u myrsiang Ka la kynthlap bad kyrpad ia u ba un kren iaroh sa tang khyndiat shaphang jong ka shwa ba un bam ia ka, u ruh u la kum ngop ha ka jingkhroh jong ka. Thlab-lab-lab ka la her. "Balei hangne ha pyrthei nga ang arsien la ka shyntur?" U la kren iamrem. "Nga ruh balei nga leit thiah kumto khlem pat dei ka por miet." Ong sa ka tyud

Don ka por ia kiei kiei baroh.

LYNNONG 14.

U DOKTOR BAD U NONGPANG

Uwei u nongpang u la iap noh hapdeng ka jingsumar u doktor kaba la iaid bun bnai. Hadien ba la tep, u doktor u la leit shongkai bad uwei na ki bahaiing jong u

nongiap. Namar ba dang shu dep jia, ha ka jingiakren ruh ki iapur shaphang u nongiap. "Ba un da la lah ban ieh kiad bad sumar bha, kan ym da la jia kumne ia u bapli" ong u doktor. Kem ktien sa u bahaiing, "Myntoi aiu ban kren kumta mynta, phi la dei ban ai ia kine ki jingbthah haba u dang im."

Bunsien ia ki jingsneng ba bha tam ngi tyngkai ynda la dier por.

LYNNONG 15.

U NONGSHONG KULAI KHUID KHLIEH

U'wei u briew ba la synlen khlieh u la shu phong noh da u wig. Ha kawei ka sngi katba u dang pynsuh wiah la u kulai, bak, rong ka lyer ia u sñiuh shu phong. U paralok ba ialeit lang u la rkhie iapler iap ang. Ma u ruh u ia rkhie lang noh, u ong artad, "kumno hi ngan khmih lynti ba u sñiuh jong kiwei un juh, haba u sñiuh la jong ruh um treh shuh ban shong.

LYNNONG 16.

U NGAP BAD U BLEI ZEUS

Ha kawei ka sngi u ngap u la leit ai da ka ngap ba nylla ia u blei Zeus kum ka jingai sngewbha ia u. U Zeus u la sngewbha eh ia kata ka jingai haduh ba ka la pynpoi ia u ban khlei la ka **juban** ban ai kano kano ka jingpan ba u ngap u don ban pan. "Ai da ka sni" la ong u ngap, "da kane ngan kynthah pyniap ia uno uno uba wan tuh ngap." U blei Zeus namar ba u ieit eh ia u khun bynriew, u la bitar shla ba u leit pan kum kane ka jingpan. Jait ba ula kular, u la ai ia kaba u pan. Ryngkat bad kane ka jingai, ula buh ruh ka jingiapeiñ kaba rem dor, ba u tang shu pyndonkam ia ka sni, un iap **shikti**.

Uta uba wad ban pynsniew ia kiwei u wan rah ka jingtim ha lade.

LYNNONG 17.

U NONGTUH BAD KA KMIE

Uwei u khynnah rit u la shim ia u let jong u paralok jong u bad wan rah sha ka kmie. Ka ha ka jaka ba kan mai tyngeh, ka la iaroh pynban ia u ba u long uba sian bad nang ban pynmyntoi. Katba u nang san, u la sdang ban tuh ia ki mar ba kham heh. Kumne ki bnai ki snem ki la nang iaid, u ruh u la kylla long u nongtuh radbah. Ha kawei ka sngi la ioh kem ia u, la bishar bad la rai phasi syndon.

Ha ka lynti ban leit sha ka jaka phasi, u paidbah ba bun u la ia ieng baroh arliang surok ban peit kai ia u. Hapdeng uta u paidbah, liak u iohi ia la ka kmie, ba ka lyniar ka da pajut ia u sñiuh bad thap la ka shadem. Une haba u la iohi ia la ka kmie, u la kyrpad ba kin shah ba un ioh pasiaw ki kyntien khatduh ha ki tyndong shkor jong ka, ka la mareh sha u, bad pynshah la ka shkor ba un pasiaw ha ka. Mar kumta, u la dait tbak ia ka shkor ka kmie ha ban da dkut syndon. Ka la lyniar kliang. Kito kiba iohi, ki la ong, "kum une u dusmon ruh u ju don ei," katto ki kam runar imat um pat sngew biang, ia la ka kmie kaba la pynsan pynrangbah u nud ban leh da kumne". "Dei ma ka kaba la pynjot ia nga" u la ong "lada ka la sympat ha kato ba nga tuh let, kan ym jia ia nga da kumne."

Khlem u dieng sympat, u khynnah u jot.

LYNNONG 18.

KI PARO BAD U 'LIENGJATHANG

Uwei u 'liengjathang u swait ia ka shnong man ka sngi. Na kaba sheptieng ia u, ki paro kim ju nud ban phet jngai na la sem. Ki iakut lang ruh para paro ba dei ban husiar bha ia u. U khlieng u la iohi shai ba

ka eh shibun ban ioh kem ia ki, kumta u la thaw noh da ka buit. Há kawei ka sngi, u la pyni ka jingleh ieit ia ki bad u ong, "Balei phi shu ia **mut ngiew** ha lade ba nga dei u nongshun jong phi haba ma nga pat nga nang sngew ieit bad shaniah ia phi kum ia la ki para la jong". Nangta u ong shuh shuh, "teng teng haba nga peit ia phi nga ju isynei shisha shisha ba phi ia sah khynnah bad rit bor eh. Lada phin jied noh ia nga ban long syiem hapdeng jong phi, ngan iada ia phi na ki nongshun jong phi baroh" Uwei u paro tymmen u la maham ia ki paro u ong, "Ka ktien te ban theh um ha ka ruh ruh kam liat shuh, hynrei nga te nga sngew khohñioh ka jingmut ban shu ngeit ia ki ktien jali jaum u nongwei shisngi." Hynrei uba bun balang um sngap ia u tymmen, ki la sngew kmen eh ban ioh nongsynshar da uba khlain bor. Kumta ki la jied syiem ia u 'Liengjathang. **Jrah khait** ki paro tang hapoh lai hat. Uwei u paro uba la dei sa ka pali jong u ban kiew ha ka miej u syiem u la ong, "Ba ngin da sngap ia ka jingmaham u tymmen, kan leit jia lei ia ngi kumne. Kane baroh dei ka jingbieit jong ngi hi ba ngi la shu leit sngap ia ki ktien khleiñ jong u nongshun".

Ia u nongshun uba ngi la tip pyrshah wat la u leh jan ruh dei ban sian. Ban shu bha bieit eh ruh kaba iap pynban ialade.

LYNNONG 19.

KA LYNTAIT BAD KA THAPBAWA

Kawei ka thapbawa ka ju ioh kem bun ki skaiñ man ka sngi kiba ngat ha ki snurthapbawa kiba ka thain hi. Ha kawei ka sngi ka peit kai ia ki lyntait ba ki iaher paidbah bad her tbian ruh. Haba ka la peit iapngiah kumne shiphang arphang ka la ong ha lade, "Shish nga trei shitom miet bad sngi hynrei nga ioh kem tang ki skaiñ rit. Tang kham dap bam, ngan kein noh kane ka

kem skain, yn pyrshang noh da ka kem lyntait." Mar kumta hi, ka la thain da ki ksai kiba kham khlain ban ngat ki lyntait. Haba la dep ka la ap da ka jingshong-shit kaba khraw ba kin sahkut ki lyntait. Hynrei ki lyntait ki her khlem wit ei ei ruh, ki rong lut pynban iá ki snur thapbawa kiba ka la pynlut por slem ban thain ia ki. Haba ka la iohi ia kane, ka la ong ha lade, "Kane kam dei imat ka kam jong nga, nga dei ban pynhun ia lade tang ha ka kem skain, ban kumne te imat ka ban poi sha ka iap thngan pynban."

Lada aili ia ka jingkwah kam ju don jingkut, hynrei dei ban synshar ia ka ba kan ym tda shaba palat u pud la ka jong ka bor.

LYNNONG 20

KI SKAIN BAD KA NGAP

Uwei u briew uba dang wan phai na iew u la shu rah ha kti shibilor ka ngap bad hangta la thep tang da u **pliang**. suda. Hamar ba u dang iaid halor uwei u maw-siang uba u dei lynti, u la kum pynhap ia u bilor bad la pait phiaw. Ka ngap ka la lynkien halor uta u maw. Tang shiphang, ki skain ki la da wan ia poi bad ki la ia dem ban kjit ia ka ngap. Namar ba thiang eh ka ngap, ki la shu dem sah khlem nang ieh shuh; hynrei ki kjat jong ki, ki la dambit haduh ba kim lah phut shuh nangta. Uwei na ki uba kham kot pyrkhat u la ong, "Ngin leit niat pap hano ia kane, ka dei ka jingbieit jong ngi hi ba ngi la shu tur iap tang na ka bynta ka jingsngew-bha shipor hynrei khlem pyrkhat shuh aiu kan jia ha dien."

LYNNONG 21.

KI JAKOID BAD KI MASI KYRTONG

Ar tylli ki masi kyrtong ki iatur harud kawei ka ahor ktieh. Ki jakoid kiba don hangta haba ki la ioh-sngew ba khih ir ka khyndew, ki la ia pynjrong ryndang ban jngoh la jia aiu Haba ki iohi ia ki masi kyrtong, ki la ia peit kai khlem nang leh ei ei shuh. Uwei u jakoid tymmen ula phai sha kita kiwei u ong, 'Ka jingim jong ngi hangne baroh ka don ha ka jingma, to yn ia pyrkhat lad ban ialeh da kumno ban iada ia lade." "Kumno u tymmen kat ma phi ruh phi dang tiengpud haduh katne katne" la ong uwei u jakoid samla. 'Ngi don bynta aiu ma ngi bad ki. Kitei ki radbah ki ia-knieh ia ka jinglong lahduh para maki hi, phi nang shong syier pakai ma phi?" 'Nga tip' la jubab biang u tymmen, 'nga ruh nga kubur ia kata ba ngim ia don bynta ei ei ruh bad ki.' Hynrei lada uwei u shah rem, uta uba kham khlain un tur haduh ban da poi sha ngi. Hangta kin iuh ia ngi da ki khnap nar jong ki te kumno kan jia ia ngi hangne.

Haba ki bakhraw ki ia kajia, ka pynhiran ia u luk u lak.

LYNNONG 22

U NONGSHARAI BAD KI BLANG KHLAW

Ha kawei ka tlang la don ka jinghap **kyiup** kaba jur eh, bad kat kata, iathuh ki riewtymmen ba ym pat ju kynmaw naduh ba ki dang khynnah ma ki ruh. Uwei u nongap blang, ula leit ñiah ia la ka kynhun sha ki jaka kiba kham jngai na shnong la lap une u kyiup. Nangta wan hap shop sa kawei pat ka jingshitom la hap sa u phria uba jur eh. Une u briew u leit ñiah ia la ka kynhun sha uwei u synrang uba don harud kawei ka khlaw. Haba u

la poi hangta, u la iohi pynban shikynhun ki blang khlaw. Kine ki ishait ikhlain katba ki jong u pat ki la itlot baroh.

Une u briew u la pyrkhat ha lade ban pynjuh noh da kita ki blang khlaw. Kumta u leit kheit da ki lymmuh bad bsa ia ki. Ia ki blang la jong pat ula shu ieh khlem ai jingbam ei ei. Hapoh khyndiat sngi, ki la iap lut baroh. Haba la syaid bha ka bneng ki blang khlaw ki la ryngkang ryngkoh ia ki lum ki wah bad une u briew um shym la lah ban pynjuh wat tang kawei ruh. U la leit phai sha shnong ryngkat bad ka jingbuhkhoh kaba khraw.

Don kiba die noh ia ki lok ki barim namar da kaba leh kumta ki iohi ba don ka jingmyntoi ia ki, pynban ki shem ba ka jingkut ka long ha ka jinglehrain.

LYNNONG 23

U PUKNI BAD KI SNER

Ha kawei ka pyntha phlang kaba heh, bun ki khynnah sharai masi ki ju leit ñiah ia ki blang ki masi shata. Namar ba ym don lyngkha sha jan, ki khynnah ki ju ieh ia la ki kynhun ba kin bam phlang katba mon. U pukni u ju leit shong halor uwei u mawsiang uba jrong ha khlich riat. Nangne u peit kliaw ban iohi ia ki khun blang bad ban ioh rong ia ki.

Ki khynnah ap masi ynda ki iohi ba u iai wan kumne man ka sngi, ki la leit iathuh ha ki rangbah ha shnong. Uwei u briew uba ju tip ba uba **kthang kti** eh, ula leit ap ha trai uta u mawsiang naduh dang step.. Tang shiphang ba u ap kumne u pukni u la wan bad dem ha kata ka juh ka jaka. Uta u briew ula wiat ia u saisiej ha shkor ban pyllait wud. U khnam u la siaw ha ka lyer bad riew jkuk ha ka shadem u pukni. U pukni haba u la peit ia uta u khnam, u la lynñiar rangbah rangsan haba u iohi ba ia uta u khnam la pynpur da ki sner jong u pukni hi. Ka

jingpang ka mynsiem ka kham jur ban ia ka jingshitom ha ka met na ka jingdung jong u khnam.

Haba shet kylla u lo a don arban a jingshitom ha uta uba shah leh bein.

LYNNONG 24.

U DKHIEW BAD KA 'KAINIONG

Ha kawei ka sngi, u dkhiew bad u 'kaiñiong ki iakob ia sob ia lade lade haduh ba la poi sha ka jingiabitar. Ha kata ka jingiapynphai ktien u 'kaiñiong u la ong, "Phi bitnam aiu te ban ia pyrshang bad nga. Da sngap ia kaei kaba ngan iathuh shaphang ia lade bad da pynshong nia ia kata, balei me shu bein lynga khlem da sngewthuh ia ka kut ka dep?" 'Nga ioh ban leit boi wat ia ki duwan u khun bynriew kaba long ka jaka kyntang tam hapdeng u briew bad u blei, nga rung katba mon ha ki iing mane blei. Dei ma nga uba mad nyngkong ia ka doh kñia, nga ioh ban iuh ia ka pansngiat jong ki patsha. Ym pat kut tang katta, ngam donkam ban da trei shitom bad ngam ju pynshitom ia lade ban trei ban ktah hynrei ka jingbam pat de da ka dud bad da ka ngap, u ruti bad makhon suda. Ia ei kein men ia pyrshang bad nga haba ia lade me dei tang u khynnah shang shnong".

Shiphang u dkhiew u la shu sngap kum bym don dkhiew, hynrei ynda ula ioh pyrkhat u la jubab, 'La kop ba men kob sarong lada ka long kumba me iathuh. Nga ruh nga iohi ba me shu leit thap tuh. Me tur iap haduh katta ba u khun bynriew u hap ban da thaw da ka jingthap skain. Ban ym don kum ma me ym don ba kynmaw sngi hi ban pyndonkam ia ka ktien *jaituh.* Dei na kane ka daw ba me im kyrduh. Katba nga dang lum jingbam ha ka por lyiur na ka bynta ka tlang, nga iohi ba me pat me boi ia ki pyut ki pyar ha ki jaka theh ñiut ka sor. Ha ka por tlang pat haba me la jan *iapthut* nga pat nga shong

ha i iing basyaid ryngkat bad ki jingbam ba la kynshew lypa."

Uba minot u lait ka iapan na kiwei bad u shong shngain ha la iing wat haba wan ka nemsniew.

LYNNONG 25

KA KHUN RAMHAH BAD U NONGREP

La don uwei u ramhah uba shong shnong ha kliar u lum na uba lah ban iohi kyndiang ia ki pyntha madan ha kiba ki briew ki rep ki riang. Ki nongrep hangta ki im suk im sain namar ka jingpalei ka jingim. Nalor kata ka khyndew ka long kaba seisoh shibun eh kumta ba ki ioh pahuh ka bam ka dih. Nalor ba ki rep, ki long ruh ki nongri jingri kiba nang shibun eh.

Ha kawei ka sngi ka khun ramhah, ka la phet kyrkieh sha la u kpa. Ha ka kti, ka rah i kynja baim. "Ha peit pa kaei kane kaba ngam pat ju iohi shisien ruh?" "Wa" ong u kpa, "kine te dei u nonglur, bad ki masi lur jong u kein." "Kine te ki dei ki jingialeh kai kiba itynnad shisha phi pa" ka la ong. U kpa u la peit shain ha uta u nonglur bad ka lyngkor u ong arted, "Khun, kine kim dei ki tiar ialehkai. Lada ym don une u nonglur, ki masi lur bad ka lyngkor, baroh ki briew bad wat ma ngi ki ramhah ruh ngin ym ioh theh umthet shuh. Ngi buh ka jingshngain ia la ka jingim ha ki nongrep kiba lur ia ka khyndew. Niewkor ia ki nongrep ho khun; mynta khie leit buh biang ia ki ha kata ka madan na kaba phi la shim ia ki."

Rit ne khraw ki buh ka jingshngain ha u nongrep.

LYNNONG 26

AR TYLLI KI IARRYNGKUH LUD

La don ar tylli ki Iarryngkuh kiba dang lud. Man ba ki ia kynduh, ki iapuh haduh ba i kumba kin poi sha ka bin ia iap. Ha kawei ka sngi, ki la iapuh slem slem haduh ba ki la ia tlot ian baroh ar. Ha kaba khadduh, uba kham khlain na ki ula kynjat ia uta uwei pat haduh ba la jngem sup ka khmat bad shyrtong baroh. Uta uba shah rem, u la leit buhrieh ialade ha kawei ka bniap ha dong kper. Uta uba jop pat, ula kynthih joit ha tnum iing. Nangta nalor iing, da ka jingsngew sarong ia la ka bor, u thap la ki thapniang bad u da kynih jlan bad jam eh. Hamar kata ka por, ka 'liengjathang kaba dang her **swait syiar,** ka la iohi ia uta u syiar halor iing. Ka la suh wia bad rong bak ia u. Uta uba rieh hapoh ñiut haba u la iohi ia kaba la jia, u la mih bloit u da iaid hapdeng ki iarkynthei la kum u syiem.

Haba dang phai khmat ka bok ka nusip, ngi ju peit ibein ia kito kiba ngi khein kim ju lah khie khlieh, ngim ju pyrkhat ba ki don ka por ban ieng rasong.

LYNNONG 27.

U MASWA BAD KI DOHKHA RIT

Uwei u maswa nalor ba u long uba tbit ban tong dohkha, u long ruh uba nang shibun eh ban put shawiang. Ha kawei ka sngi u la ong ha lade, "Yn thaw pyrshang put shawiang noh harud pung thaw peit kai ki dohkha ki ia shad ne em." U la leit shong ha khmut jong uwei u mawsiang uba leit suh marwei sha rmiang jong ka duriaw. U la pynlut slem slem ka por ha kaba put shawiang hangta, hynrei ym i don dak ei ei ba ki dohkha kin ia shah shkor. Haba u la sngew btai kaba iai ap

bad sngew thait ban put, u la pda ia ka jingput jong u shapoh um, nangta u shim ka jar bad u la pynhiar ia ka sha duriaw.

Tang shiphang hi ba u sdang tong jar kumne, la khia jun da ki dohkha bad barit bad baheh. U la tan ia ka jar jong u harud um, nyngkong eh u la khat ia ki barit bad pda ha u shyiap hangta harud duriaw. Ki dohkha ki ia khih lympat bad kynthih ka bym ithuh ithaw shuh hangta ha u shyiap. Une u maswa haba u peit ia ka jingkyrthlap jong ki, i kumba ki ia shad. U peit shiphang nangta u ong, "Katba nga dang put shawiang ha phi, phim shym la shad. Mynta pat haba nga la khur ia phi ha ka jingbitar shla, phi ia shad pynban."

Bunsien ngi leh ia kiei kiei ha ka por ki bym dei.

LYNNONG 28.

U NONGREP BAD KA SIMSYLLAI

Kawei ka sim syllai ka la buhrieh ia la ki khun ha ka lyngkha raishan jong uwei u briew. Namar ba u raishan u la jan long ban **khum** u trai lyngkha u lah ban wan peit ha kano kano ka por. Kumta ba shuwa ba kan leit la ka jingleit, ka la bthah ia ki khun kumne, "Lada wan u trai lyngkha, phi da sngap bha u ong aiu khnang ba phin iathuh ha nga ynda nga wan phai shibit mynmiet". Bak ka la leit la ka jingleit. Ynda ka wan phai ka la kylli lada u briew u wan ne em. Ki khun ki la ong ia ka, "Ko mei, leit buh noh ia ngi shawei seh namar u trai lyngkha u la wan mynhynne bad u ong ba lada ym **khum** noh kloi kloi, u raishan un sa hap lut." U ong shuh shuh ba lashai ka sngi un leit wad nongbylla noh." Ka pat ka ong ia ki ba kim dei ban khuslai hynrei ba kin sngap bha aiu un ong ha ka sngi ka ba bud.

Kum lashai ruh ka leit kumjuh hi la ka jingleit. Haba ka la wan phai mynmiet ka la kylli biang shaphang ka jingong u nongrep. Ki khun jong ka ki la iathuh ba u briew ula wan biang bad u ong ha la u khun uba wan lang bad u, "Lashai ka sngi men leit khot ia u kni bad ia u bakha jong me ba kin wan iarap **khum** noh ia une u raishan." Ka kmie ka ong biang ia ki, "Wat tieng, ki ba ha iing jong u ruh ki don la ki jong ki lyngkha raishan, ki ruh ki shipa la ka jong ka kam."

Ha ka sngi kaba bud, ka la iai kylli hi ia ka juh ka jingkylli. Ki khun ki la iathuh ha ka, "Hynne ruh u wan biang bad la u khun. Ha ka jingiakren jong ki ngi iohsngew ki ong ba lashai ka sngi te lada ioh ne ym ioh nongiarap ruh, ki ong ban sdang **khum** hi katba lah namar lada iai buhteng u raishan un shu hap lut."

Ka kmie sim syllai ka la ong ia la ki khun, "Mynta hi ngi la dei ban phet noh nangne, namar dei haba u briew u sdang hi da lade ba u mut shisha ia ka kam."

LYNNONG 29

U TRAI LYNGKHA BAD KA DNGIEM

Kawei ka 'ngiemkait ka la wan **bam sam** ia ka lyngkha jong uwei u briew ha ban da **jrah** hi khait. Uta u nongrep, dei ryngkhat u nongsiat khnam uba la bna nam ha ki shnong ki muluk baroh jong kata ka thain. Ha kawei ka sngi ynda la jan dei ka por ot, u la ong, "Khlem ju poi lyngkha shuh la kham slem ka bha ban leit **rwat** noh ioh lehse la long ot pynban." Tang shu poi ha lynkha, ula thangiong ngain. Ka dngiem ka la kyrñiom lut khait ia ka lyngkha bad krai bad sohriew la shu thiah lin ha khyndew.

Khlem pyntud khyndiat ruh, u la phet sha shnong, u la shim ka ryngkap, nangta u sei sa ka ryntieh u da peit bha ia u 'saisiej nangta ia ki saiwoh ioh ki don jingpher ei ei. Hadien ba la tynjuh ia ki u la leit biang sha lyngkha. U la pyrkhat ban shu ap siat ia ka mynmiet ha lyngkha hynrei um sngew lah ap shuh. Kumta u la leit bud dien hi sia ia kata ka dngiem. Kam shim por slem hadien ba u la ngam sha khlaw, ba ka dngiem ka la khie. Ka tang shu sma briew, ka la mut ban mareh, hynrei uta u briew u pyrta, "Sangeh hangto, ngan phah ia u nonglam ktien ba un wan rah khubor sha phi." Mar kumta hi u wiat ia u 'saisiej ha shkor. Haba u la pyllait, wiaw u siaw u khnam ha ka lyer bad ngam jar ha krung dngiem. Ka dngiem ka la mareh sha kawei ka bniap. U myrsiang uba don hangta u ong ia ka "Phi ka Dngiem khadar bor balei phi tieng?. shu ap hangne triang ban ialeh bad u tai u nongbehmrad." Ka dngiem ka la phai ktien, " Haba tang u nonglam ktien jong u ruh u la biang ban dung pyn-pei pongba ia ka met jong nga sa katno tam lada ma u, da lade hi un ia kynduh markhmat."

Dei ban shim jinghikai na ki jingjia kiba ngi la iashem.

LYNNONG 30.

U MYRSIANG BAD U IARRYNGKUH

Ha kawei ka step, u myrsiang u leit lap ia u Iar-ryngkuh saw ba u dang krad ia ki **lasew** ha dongkper. U la mut ban shu kynrup kynsan hynrei ym imat ban ioh kem namar ba u dang kham pajih. Kumta u la shu kren ieit noh ia u. U sdang nyngkong da kaba ong "Phi te phi **khong** kpa shibun eh. Haba nga peit ia u shyrtong, ia u kpieng ruh nga i syriem thik ia u jong i kpa. I kpa jong phi haba i kynih, lah ban iohsngew ba roh kawei ka shnong. Ia phi te ngam pat ju iohsngew tip

phi **syiang** ryndang ne em kum i kpa'. U Iarryngkuh hangta hangta u khapbrip ngain bad u kynih jlan. "Ih....ih....ih....k o r." Hamar ba u dang khapbrip kumne, u myrsiang u la kem ñiat na ka iengdong bad u rah bak ia u. Mar kumta ki khynnah ki la ia pyrta "u myrsiang-u myrsiang u la rong ia u syiar jong ngi." Hangta u syiar u la ong ia u myrsiang, "Ha sngap mem iohsngew ba ki khynnah ki ia ong ba u dei u syiar jong ki, pyrta kloi ong ba dei u syiar jong me bad ym dei u jong ki lym kumta kin sa wan beh sa ki rangbah ia me". U myrsiang ruh u sngew dei ia kata ka jingong ; u la ang la ka shyntur ban pyrta kumba bthah u syiar. Hamar ba u pyrta, u syiar u la lait bad her thlub lub....lub ha tnat dieng. Haba u la don ha tnat dieng, u la kynhied ia u myrsiang u ong, "Me te uba dap tang da ka thoh shiryn-ieng. Imat naduh lyngkyrwiang haduh pohjat me la shu phong tang da ka shukor suda." U myrsiang u tip ba un ym ioh shuh ia u syiar, u kynnoh ia ka shyntur u ong, "Shish !, ka shyntur pha la bieit phngar ; dei ia kane ba ju ong ki tymmen wei la heh ka tyngam la duh lut ki kam.

LYNNONG 31.

U KSEW BAD U KULAI

Uwei u briew u don u ksew bad uwei u kulai. Ia u ksew u pynsum man ka teng. Ia ka jaka ba un thiah ruh u da shna kyrpang ka sem kaba u da siang pynsyaid bha. Ka jingbam lei lei, ynnai da ia ong shuh, kumba u bam ia lade, u ai kumjuh ia u ksew.

U kulai haba u iohi ia kane, u la sat sia, hynrei u shu kun tang ha lade. U ianujor ia ka jingleh shiliang u kyn-rad jong u. Katba u nang pynshong nia ia kane, katta u nang sugew shla. "Katne u pyntrei shitom, ka kit ka bah ruh tang ha nga, ka peit miet peit iong ruh katta, hynrei

shiwat ruh um ju pynpaw ka jingleh ieit ia nga. Ka jingbam ruh u ai pynban tang da ki ñiut ki ñier katba ia u ksew uba lapmiet sa tang ka thiah sngi, u leh ieit la kum ia u khun trai." U kulai u la pyrshang ban wad ia ka daw balei u leit leh kumne. Ynda u la pynshong nia bha, u la ong ha lade, "Imat ba u ksew u nang ban leh ieit. U tang shu poi u kynrad na lyngkha ruh u la talain tdong, u kiew ia ka met ka phad bad u mastieh la kum u khun masi. Haba u leh kumne, u kynrad ruh u sngewbha. Nga ruh ngan leh noh kum u ksew".

Ha kawei ka sngi, haba u kynrad jong u u dang poi na lyngkha, u kulai u shu talain tdong kynsan u da shad mastieh hajan u kynrad bad u kiew joit baroh ar tylli ki kti ha ka shadem jong u. Uta u briew u shu kyllon kram ha madan bad u tyllun ha ka ktieh ahor.

Ban shu tynneng tang namar ba leh kiwei khlem da sngewthuh ia ka kut ka dep te ka ban iap pynban.

LYNNONG 32.

U 'KEIRANG BAD KI RENG

Uwei u 'keirang u leit dih um na kawei ka pung kaba sngur bha khlir khlir ha ka por shiteng sngi. Katba u dang dem ban dih, u la iohi ia ka dur ka dar la jong baroh shirynieng hapoh um. Haba u peit ia ki reng, katno u sngew phuh mut phuh mat u da ong artad, "Ew nalor ba ki itynnad katno ruh ka jingikhlain kine ki reng." Hynrei haba u peit pat sa ia ki kjat, u la shu kynjik kynjak ka bym kai shuh namar ba ki rit palat, u ong ha lade, "Ki kjat bongknang aiu kein kum kine nga leit ioh kiba la i syriew hi khait".

Hamar kata ka por, shu iohsngew pynban ia ki nongbeh mrad ba ki dang **ai ksew.** Tang shu iohsngew ia ki

ksew, u klong snam u la tied stet. Mar kumta u la pda da kita ki kjat bongknang jong u bad tang shiphang u tai la poi khyndai lum khyndai wah, katba ki ksewbeh pat ki dang jngai bah. Katba dang beh ki ksew kumne u la phai biang wak sha **dientrai** namar u kynmaw ba ki don hangta ki bniap kiba rben. Katba u dang rung ha kita ki bniap, ki reng jong u ki la sahkut ha u 'khangnar khmat lum uba la iathain rben la kumba thain **piahar**. Katba u dang ia ksaid ban pyllait ia ki reng na u khangnar, la wan lap ngong ki ksew, ki tang shu poi hangta ki la kahait khlem aili shuh haduh ba un da iap.

Bunsien ka jia ba kiei kiei kiba ngi khein shngain, kim lah ban iarap ha ka khim. Dei kito pynban kiba ngim khmih lynti kiba pyllait ia ngi ha ka shipa.

LYNNONG 33.

U NGAPTEM BAD U NGAPTUNG

Ha kawei ka sympa maw, shong u ngap uba heh shibun eh. Kane ka sympa ka don ha ka jaka kaba biang bha ia u ngap ban **potbri** sha ryngngi bad sha dymmiew ruh ; kumta u pahuh jingbam ha baroh ki saw samoi jong ka snem. Baroh ki ia trei minot khlem don jingkhñium ei ei bun bun bnai. Hynrei ynda la nang bun la ka sngi ka ia, sdang mih ka jingiapeit matdong hapdeng u ngaptung bad u ngaptem. U ngaptung u sngew ba ki ia bit ia biang dei namar ba ki nang ma ki ban shna ia ka rew ngap. Kumta ki ong, "Ia kine ki jingbam baroh dei ban ioh ma ngi." U ngaptem pat u ong "ngi da lei lei ruh ngim shah. Kine ki niap baroh dei ki matti jong ngi" la ong u ngaptem. Haba kim lah ia jem shuh, ki la leit sha u kyieng ba un bishar ia kane ka kam. U kyieng ynda haba u la sngap bha ia ka nia jong ki mamla baroh ar, u la ong, "ban shu rai madan ia kane ngam nud, namar ki nia jong phi baroh arliang ki long kiba shong nia suda. Hynrei

ngan ai ia phi da kane ka hukum : U ngaptem bad ngap tung phin ia shong khlad. Leit thaw rewngap ha la ka jong ka jong ka sympa. Haba phi la dep thaw, ngan sa peit ka jongno kaba long thik kum kane mynta. Ka dei ban ia dei ha ka dur, ka rong, ka jingthiang bad ka jingbang. Uba lah ban shna kum kane uta un ksan."

U ngaptem u la mynjur, hynrei u ngaptung pat ba u sngewthuh ba kynduh mawsiang, um kohnguh ia kata ka rai. U kyieng hangta u la pynksan ia u ngaptem.

LYNNONG 34.

U SURI BAD U KSEW

Ha kawei ka sngi, u suri u la iakynduh ryngkhat ia u ksew uba la sngaid haduh ba la i kum u niangthlong. "Aw ba sngaid lei katne katne" la ong u suri, "Phi te imat phi bam da ka doh, tah da ka ja". Phai ktien sa u ksew u ong, "Me la nang bishar phngar, nga te la long kumba ong mame. Ngam ju bit duh doh man ka sngi". "Te me shu ioh na ei heit ban shu **bam sahuh** katta katta haba ma ngi pat, tang la poi ka Mawlong ka Rynghep te la bun ka bam ja mluh." "Ia nga pat te ba ai u briew" la jubab u ksew. U suri ula sngap shiphang, nangta u kylli biang "Te balei pat khlem mih sñiuh kumto ka ryndang haba katne ka jingbha met ruh?". "Kane te ka leit long namar ba la shu teh sah da u **syrwiang** snieh kein" la jubab u ksew U suri hangta u la rkhie bein ia u ksew u ong, "Kan myntoi aiu kata ka pahuh pahai jong me haba me shu shah patom pynban ha ka mon jong kiwei bad ka kyrdan rangbah baroh ka la shu bijai ei."

LYNNONG 35

U SYIEM ALFRED BAD KA TRAI MASI

Ka la jia ha kawei ka por ba u syiem Alfred bakhraw jong ka ri Bilat u la jan shah jop ha ki nongshun jong u ki Danes. Une u syiem u la thaw da ka buit khnang ba kin ym ithuh ia u. U la riam pher ia lade bad u la leh kum u luk u lak hi. Ki nongshun ki la wad ia u ha ki kyndong kynshrot jong ka ri baroh kawei hynrei kim shem satia.

Ha kawei ka sngi, u la leit pan kam sharai masi na uwei u briew uba don shibun ki jingri jingdub u da kular ban sharai bha ia ki. Uta ruh u la mynjur. U syiem Alfred ula trei bha shibun eh ia la ka kam khnang ban ym don ba suba ba u dei u syiem.

Ha kawei ka sngi, ka tnga jong uta u briew ka la shet shibun bha ki cake rit. Hynrei shwa ba kin ih, ka la ong ia u syiem Alfred ba un ap ia kita ki cake bad ki tang shu ih un rah noh ia ki. Mar shu dep bthah kumne ka la mih noh ban leit la ka kam.

U syiem Alfred ba dang bun kam ha kaba shna ki khnam ki ryntieh ba u pynkhreh ban ialeh ia ki Danes da kita, ula kum klet ia ki cake bad ki la ingkhong lut baroh. Kata ka trai iing ka tang shu wan, ka la kynnoh kynta ia u la biang ka da ong artad, "khun ka ksew jaituh im sa tang ka thiah sngi shim kahait lut ia kine ki cake ingkhong." Kam shym tip ba ka mai ia la u syiem.

LYNNONG 36.

U KHYNNAH BAD U BILOR MIT-MIT

Ia uwei u khynnah, la ai shibilor u mit mit. Uta u bilor u dei uba rit ryndang uba shu biang tang kat ban kloh ka kti. Une u khynnah ha ka jingkwah lalot ban ioh

shibun, u la sot mew shibun bha. Hynrei haba u la mut ban sei ia la ka kti nangta, ka sahkut ha ryndang bilor. U la kyrkieh ban ioh bam noh, hynrei la nang pynlat por pynban ba sahkut ka kti. Ha ka jingsngewshla ka bym lah ong shuh, u la lynñiar kynsan kliang-liang-liang. U hymmen jong u uba don ha kawei pat ka kamra, u la pyrkhat la dait kaei re kaei ia u kumta u la shu mareh bran bran shata. Haba u la kylli ia ka daw, uta u para u la iathuh ba um lah ban shim ia ki mit mit napoh bilor. U hymmen haba u la iohi ba u sot shibun shisien shim u la ong, "Lada phi shu lalot katne katne ban ioh lut ha ka juh ka por, phin ym ioh bam ia ki lano lano ruh. Shim khyndiat khyndiat tang kat ban phin donkam, kata te phin ioh ban bam katba phi kwah."

LYNNONG 37.

U BRIEW BAD U KSEW

Hapdeng jong ngi u khun khasi, ngi don ka jingiathuh khana kumno ba u ksew u wan poi shong bad u briew. Dei na ka jingshah lehbein jong u ha ki laiphew mrad ha ka iew Luri Lura ba u ksew u wan wad jaka rieh na u khun bynriew. Ka jingiathuh khana ka ong ba ha ka por ba u ksew u wan nam wan ud ha u briew u da kular ba lada u briew un ai ka ja tang shikhem shisien bam ruh ka la biang. U la khlei ia la ka ktien ba un sharai bha ia ka iing bad un beh ia ki mrad kiba wan pynjulor ia ka rep ka riang.

U ksew imat u bat ia la ka **juban lak** kaba u la khlei mynhyndai. Phi la ju poi pyrkhat ne em ba u ksew u long u lok uba iai neh jong u briew. U long ka dak jong u lok uba shisha. Lada u kynrad jong u u long uba duk katno katno ruh, u ksew un shong hi bad u. Phin ym shem koit ba un leit wad da u kynrad u ban kham ai pahuh ka jingbam. Haba u kynrad u long uba duk eh ruh bad un ai

ja tang shikhem shisien bam ruh, un shong bad u da kaba kmen. Phin ym iohi ba u leh diaw. Tangba phi dei ban leh ieit bad kren sbun ia u teng-teng.

Un ym treh ban leit bad u kynrad uba thymmai. Lada shu beh da ka bor, un sngew tmang sah ban shong bad u nongwei. La iathuh ia ngi ba u ksew un iaid da ki spah mile khnang ban lap ia ka iing kaba u la shong. U ksew u kynmaw ia la u lok slem slem bad un ithuh biang biang lada un iohi ia u hadien bun snem ruh.

LYNNONG 38.

HIR-HIR LA I IING

Tharai lada ia ki sim ki doh, ki mrad ki mreng bad baroh ki kynja baim la ai ka bor ban kren bad ban rwai : phi tharai kaei ka jingrwai kaba ki ieit eh ban rwai ? Lada ki nang ban rwai ha ka ktien kaba ngi sngewthuh, nga ngeit ki dei kato ka jingrwai ba ngi ruh ngi ju ieit eh ban rwai. "Iing Iing, Hir Hir La I Iing." Kane toi ka bym lah ban long. Hynrei, to ngin shu ia mut dur ba ki nang ban rwai. Ki don ki dak ki shin kiba pyni ia kata. Lada phin bishar ia ki mrad la jan baroh ki long kiba ieit eh ia la ka iing. Lada phin peit ia ka miaw, wat lada ki trai iing kin phet lut, ka kan shong ha iingjah. U ksew un iaid da ki spah mile ban lap ia la ka iing. Ki sim ki thaw ia la ki skum bad kim ju iaid wir wat hapoh lawbah lawsan. U risang lada phin **shrat** noh ia ka skum, un thiah ha tnat jong ka dieng ha kaba u la buh ia ka skum. Haba shu kren kyllum ngi lah ban ong ba ia u briew ne u mrad, ym don kawei pat ka jaka ha snieh pyrthei kaba kum la ka jong ka iing.

LYNNONG 39.

AR TYLLI KI SEWBEH

La don uwei u syiem uba ju leit beh mrad barabor. U don ar tylli ki sewbeh kiba mar ia biang bor. Ia kine u teh kynjri pynpajih uwei na uwei pat namar tang mar shu pyllait, ki la ia rynsied uwei ha uwei pat bad ki iadait haduh ba i kumba kin poi sha ka ban ia iap syndon. U syiem u la pyrshang ki buit baroh kumno ban pyniadei lok ia ki hynrei ki lad ba la pyndonkam baroh ki shu lehnoh ei. Khadduh, ynda haba u sngew um lah shuh, u la leit wad buit na uwei u riew tymmen. Uta u tymmen u la bthah ia u ba un ialam leit beh mrad ia kita ki ksew baroh ar tylli. Ynda haba la mih u mrad, lada dei u suri lane u 'niangbri, pyllait tang uwei u ksew, ia uwei dei ban teh shwa. U mrad khlaw un ialeh bad uta u ksew uba phi la pyllait. Haba phi ithuh ba u mrad un jop ia uta uwei u ksew, pyllait noh sa uta uba phi teh. Baroh ar kin ia kahait ia u mrad khlaw. Da ka bor ki ar, kin sa lah ban jop ia u mrad. Ynda haba phi la leh kumne, u ong, ki ksew jong phi kin sa ia ieit.

Haba ia kynduh jingeh don ka jinghikai.

LYNNONG 40

KA DOR JONG KA JINGKHEIN JEM

Ha kawei ka sien, u syiem Frederick bakhraw u la jan shah jop ha ki nongshun. Khnang ban ym hap ha ka kti jong ki, ma u ryngkat bad ka kynhun shipai ki la leit buhrieh ia lade. Dei ha kata ka jaka ba u la pynkreh ban pynkhlain biang ia lade ban dup lah ban pynher krad syndon ia la ki nongshun. U la hukum ba ym bit thang wat i sharak rit ruh ha ka por miet ha baroh ki iing dara. Uno uno uba tam lah yn shu siat iap ia u.

U syiem u ju leit iaid swait man ka miet sawdong ka jaka shong dara jong ki, ioh kumno kumno don uba khein sting ia ka hukum syiem.

Ha kawei ka miet, liak u leit iohi ba don i jingshai i barit ha kawei na ki iing jain. Sak sak ula pynbeit la ka kjat shata bad u la rung kynsan hapoh. U briew uba thang sharak dei pynban da u rangbah shipai jong u. Ha ka kti u dang bat ia ka shithi kaba u dang khylliap ban thep noh ha ka envelop. U syiem Frederick u la kylli da ka jingbitar, "Kumno me nud ban ialeh pyrshah ia ka hukum u syiem? Kaei kane me leh?" Uta u rangbah shipai u la iathuh ba u thoh ka shithi kaba donkam eh sha la ka lok. U syiem u la ong pat ia u ba un plied biang ia ka shithi bad ba un thoh shuh ban pynkut da kine ki ktien, "Ha shwa ba kane ka shithi kan poi ha ka kti jong phi, ia nga la dei ban siat iap namar ba nga la leh kheinjem ia ka hukum u syiem."

LYNNONG 41.

U KWANG BAD U KHRA UM

La don uwei u khynnah ha ri China uba ka kyrteng jong u ka long u Kwang. Une u khynnah u long uba sian bad shemphang shibun eh. U la long uba stad kumne namar ba ia kano kano kaba la hikai ia u, u da pynleit jingmut lut. Um ju hun ruh ban shu tip malu mala ia ki jinghikai ba thymmai.

Ha kawei ka sngi katba ki dang ialehkai para khynnah, uwei u para lok jong u u la hap hapoh u khra um. Uta u khra u long uba jrong palat shirynieng briew. Kiwei kiwei ki khynnah, ki la pyrshang ban sei ia u hynrei kim kot satia. U Kwang u la iohi ba ka jiugpyrshang ban sei ia la u lok na shyntur u khra kan shu pulom ei; hynrei kaba kham ma pat ba lah ban hap sa kiwei ki khynnah ruh.

Une u khynnah uba sian, u la shim uwei u maw uba shirah bad u la lynthem katlah katiai najan trai u khra. Uta u khra u la pait phraw bad ka um ka la mih kynsan buk haduh ban da rngat khoit na u. U para lok jong u u la lait im da ka jingstad bad kot pyrkhat u Kwang.

Ha ka saw ka sian, dei ban kot pyrkhat.

LYNNONG 42.

U RANGBAH NONGLUTE

Ia uwei u rangbah jong ki nonglute la ioh kem bad la set phatok ia u. Hynrei da kano re kano ka buit, u la lait na kaba shah set, bad ym lah shuh ban shem ia u. U syiem haba u la tip ia kane u la meh ding lep ia uta u shipai uba la buh ban ap ia u. Shisyndon u la pynmih ka hukum ba dei ban phasi ia uta u nong ap. Ha ka sngi ba la buh ban sdien phasi ia u, ki la pynkhreh baroh ia kiei kiei kiba donkam bad ia uta u shipai la ialam sha ka jaka phasi briew.

Kyndit kyndit, hamar ka por ban sa phasi ia uta u shipai, la wan mih uwei u riewphylla ban iakren bad u rangbah uba dei pyniaid ia ka kam phasi briew. Une u briew u la ong ha uta u rangbah ba u don ei ei ban iakren na ka bynta uta u shipai. Kumta ki la pyntud shwa kaba sdien phasi ia u. "Nga bna ba une u shipai un sa shah phasi namar ba uwei u nongtuh ia uba la buh hapoh ka jingap jong u u la lait noh. Ngam tip la kane ka jingbna ka long kaba shisha ne em" la ong uta u riewphylla. Uta u rangbah ruh ula ong ba kata ka dei ka daw kaba la pynlong ia une u shipai ban rai pyniap. Uta u briew u la kyrpad ia uta u rangbah ba un pyllait noh ia u namar ba um don daw ei ei ruh ban iap. Hangta u la iathuh hok, "Nga dei ma nga u rangbah jong ki nongtuh bad nga la wan

khnang shane ban kyrpad ba phin pyllait noh ia une u shipai bad phin phasi ia u briew uba dei hok ban iap." Ia knne la leit iathuh mar mar sha u syiem. U syiem haba u la pyrkhat bha, u la pynkylla ia ka hukum kaba mynnyngkong bad u la map ia ki baroh arngut.

Ha u briew uba ngi niew ba u long uba sniew tam ruh, don hi ka bynta kaba u bha bad ia kata ngim lah ban phai syndon da ka lyngkdong.

LYNNONG 43

U TYMMEN BAD KI SOHPLOM

Uwei u syiem uba khraw ha ka bor bad ka spah, shisien u leit iohi ia uwei u tymmen ba u thung ia ki dieng soh plom. "Kumno me pyrkhat" la kylli u syiem, "ha ka jinglong tymmen katne hynrei me dang thung ia kine ki diengsoh". Uta u tymmen u la jubab kumne, "Nga ruh nga kubur ba nga la tymmen bad ba ngam don shuh shibun ki snem ba ngan ñiew. Hynrei ko syiem kynrad, nga don kane ka jingkyrmen, ba, lada ka kti kaba thung ia kine ki dieng soh kan ym ioh ban kheit ia ki soh, hynrei ki khun jong nga kin sa ioh ban bam ia ki."

Uta u tymmen ym tang ba u dang im hynrei u dang khlain ruh haduh ban da soh kita ki dieng soh kiba u thung. Ha kawei ka sngi, u la kheit ki soh kiba kynsai tam u da pyndap ha kawei ka shang ban leit ai sngewbha ia u syiem. U la leit rah hi ia ki sha iing syiem ban ai ha ka kti u syiem hi ia kita ki soh. U syiem u la sngewbha eh ia uta u tymmen bad u la shim ia kita ki soh da kaba sngewnguh bad sngewburom ia u. Une u syiem uba sbun, u la bthah ia ki shakri ba kin ym pynphai thylli ia ka shang ha u tymmen hynrei ba kin pyndap da ka ksiar ka ban bun kat kita ki soh. U tymmen u la leit phai sha la iing da kaba kmen.

Mar syndah iing bad une u tymmen, ka shong kawei ka briew kaba lalot spah eh. Haba ka la iohi ia ka bok jong u para marjan, ka ruh ka la thaw buit ban leh kumjuh. Ka la thied shishang ki soh plom kiba kynsai bad ka la pynbor ia u lok ba un leit ai bha ia u syiem. La jia aiu ia u tymmen bapli. U syiem u la hukum ia u ba un ieng thik ha phalor bad u la hukum ia ki shakri ba kin ia kawang ia u da kita ki soh kiba u wan rah. Ka jingsngewrem rangbah jong u ka bym kai shuh. U la leit phai sha la iing ryngkat bad ka jingsngew lehrain hi suiñ. Tang shu poi ha iing, ha ka jingshisha, naduh tyngkong u la iathuh lut ha la ka lok ia baroh kaba la jia. Ka pat ba ka sngew **sahpap** ia lade ka la shu pyntngen ia u da kumne kumtai ka ong, "To ym lei lei phi men kpa, dang donbok hi ba ki dei ki soh plom bad kim dei ki snepkor."

Bunsien haba kiwei ki man bha hadien ba ki la theh lut bad buit bad bor ha kaba kamai hok, don pat kiba peit pihuiñ bad ki khmih lynti ban ioh khlem da trei shitom.

LYNNONG 44.

U 'RIEHTUH BAD KA BAJE

Uwei u nongtuh u la ioh tuh na kawei ka shnong ia ka baje rnong kaba rit. Hynrei katba u dang iaid ha lynti, la lap u khla ia u bad u la dait haduh ba un da iap **ha shen**. Uwei u shrieh uba la kylla **'riehtuh** la kham slem u shong ha kata ka khlaw. Une u shrieh, u la leit poi tiap ha kata ka jaka. U la iphylla ia kata ka baje bad u rah bak ia ka. Uta u shrieh u la mareh shane shatai ha kata ka khlaw u da kynruh artad ia ka baje.

Ki briew ha kata ka shnong ki la iohi ia ka met iap jong u nongtuh bad ki la shyrkhei rem. Hynrei ki la

lyngngoh pat ba don ba kynruh ia kata ka baje ha khlaw. Kane ka la pynher syrngiew ia ki briew baroh shishnong, haduh ba ki la ia pyrkhat ban phet shnong noh namar ki ngeit ba dei u suidiap jong uta u nongtuh ba la leh ia kane. Kane ka khubor ka la poi sha ki shkor jong u syiem ruh.

Kawei ka briew kaba sian ka la leit iakynduh ia u syiem na ka bynta kata ka kam iap kam im jong ka shnong. Ka la ong ia u "Ko pa 'iem ai tyngka ia nga katto katne ba ngan lah ban beh noh ia une u ksuid uba la pyntieng haduh ba la jan iohpang lut ka kynthei ka khynnah baroh ha shnong." U syiem ruh u la ai ia ka jingpan jong ka. Kane ka briew ka la thied katto katne bhar u soh bad ka la theh pashait ha kata ka khlaw. Une u 'riehtuh tang mar shu iohi soh, u la iehnoh ia ka baje bad u la kynrup ia kita ki soh. Kata ka briew ka la shim ia ka baje bad leit rah ia ka sha u syiem. U syiem u la sngewbha shibun eh ia ka jingstad bad jingshlur jong ka. U la ai buskit ka ban ia bit dor bad kata ka kam shlur.

Ha ka huri hura dei ban kot pyrkhat.

LYNNONG 45.

NGI BISHAR BAKLA

Lada phi pynngam marshiteng ia u ryngwiang uba beit bha hapoh um phin iohi ba u kdor. Hynrei uta u ryngwiang u da kdor shisha ne ba phi shu iohi kumba u kdor? Lada phin sei biang ia u shabar, phin iohi ba kato ka jingkdor jong u ka la shu jah noh. Kumta lada phin ong ba u ryngwiang u long uba kdor haba phi peit ha um, ka jingbishar jong phi ka long kaba bakla.

Barabor, ngi bishar ia kiei kiei kiba ngi iohi, ngi bishar ia ki briew ki pyrthei, hoid, ngi bishar wat ia la ki para lok ruh. Hynrei ka jingbishar jong ngi ka bakla. Balei ka bakla? Lehse ka daw kaba kongsan eh ka dei namar ngi shu rai kyrkieh ia kaei kaei kaba ngi iohi ha kato ka por. Ngim ju da pynshong nia ha lade. Ngim don ruh ka jingiaishah ban da peit bniah ia kiei kiei kumba ki long bad ki - mut aiu. Kumjuh ruh ngim ju iohi ia u briew kumba u long bad kaei ka jingthmu jong u.

Dei na kane ka daw, ba ngi ju lap da lade, ngi ju iohsngew ruh ba don kynrei eh ki briew kiba bein ia u briew haduh bym sngew long shuh. Sngewmat kumba u long shisha tang ka synrum ha kane ka pyrthei. Hadien katto katne pat, ki iaroh kylla pat ia uta u juh u briew sngew kumba u bym ju don jingduna shuh.

LYNNONG 46.

U SYIEM UBA STAD

Ka don ka jingiathuh khana shaphang uwei u syiem China uba donbor shibun eh. Ka hima jong u ka long kaba iar bad kynthup bun ki ri. Ha kawei ka por, kawei na ki ri kaba don jngai bah na ka nongbah ha kaba ma u hi u shong, ki nongialam jong ka ki la ialeh pyrshah ia ka hukum syiem ba ki da kwah ban lait noh na ka jingsynshar jong u.

Haba u la tip ia kane, u la hukum ia ki myntri bad ki rangbah shipai ba kin ia leit mardor sha kata ka ri ryngkat bad u ban pynsaja ia kito baroh kiba ialeh pyrshah ia u. Haba u la poi ha kata ka jaka, ki nongialeh pyrshah baroh ki la sheptieng bad wan pan iasuk kloi kloi.

Ki nongbud jong u ki la pyrkhat ba un sa leh tyngeh ia kito baroh kiba la pyrshang pynkhih pyrthei bad un ai ka saja kaba jur. Hynrei ki la sngew lyngngoh ban iohi ba u la leh sbun pynban, wat ia kito kiba la shah kem ba ki long ki nongialam ban ialeh pyrshah ia u bad imat kumba u leh ieit p ynban. Haba u la iohi ia kane, u myntri rangbah jong u, u la kylli, "Kumno kumne me leh?" Da kumne mo me pyndep ia la ka ktien ba me la khlei ha khmat u myntri u korbar ri bad ki rangbah shipai ba me la ong ba men pynsaja ia ki nongialeh pyrshah baroh." Mynta ngi iohi ym tang ba me la leh jem hynrei me la map bad leh sbun pynban."

"Hooid" la jubab u syiem, nga ruh nga kubur ba nga la kular ban pynsaja ia ki nongshun jong nga. Mynta nga la pyndep ia la ka juban kaba nga la khlei. Hato mynta phim iohi ba kim dei shuh ki nongshun bad ki nongialeh pyrshah hynrei ki la long ki lok jong ngi."

LYNNONG 47.

U MAHMUD GHAZNI

U Mahmud Ghazni, uta u nongjop pyrthei uba khraw, u la pyniasoh sha la ka hima bun ki ri haduh ba um lah synshar bha shuh ia ki. Ha kawei na ki ri kiba u la pyniasoh sha la ka hima, kaba don jngai jngai na ka nongbah ha kaba u shong, la jyllei ki nonglute haduh ba ym don jingshngaiñ shuh ka leit ka wan. Kine ki nonglute, ki la **pynhiran** hi khait ia ki nongleit jingleit bad ki nongkhaii. Bun ki kynhun nongleit jingleit ki la shah pyniap, don pat kiba lait im ruh, hynrei ki la duh lut ia ki mar khaii jong ki.

Haba ka la shu iai jia kumne, kawei ka briew kaba long ka kmie jong uwei u nongkhaii uba la shah lute bun bah ka spah kam sngew lah shuh ban shu kun ha lade. Ka la mih na la shnong bad ka la iaid kjat haduh ban da poi ha Ghazni ka nongbah ha kaba u shong u syiem. Kane ka briew ka la leit beit beit sha iing syiem ban nam ban ud ia ka jingjynjar ki nongkhaii namar ka jingbun eh ki nonglute. Ka la kyrpad ia u ba un leh ei ei ban pynsuk ia ki briew ha ka ri jong u. U syiem haba u la shah shkor bha ia baroh ba kane ka briew ka don ban iathuh, ula jubab ia ka u ong, "Niuma phi ka briew kaba sngewthuh bad bashemphang, phi tip hi ia ka jingeh jong nga. Kumno nga lah ban peit lut na ka bynta ka jingsuk jingsain jong baroh u khun u hajar khamtam ha ki shnat ki ilaka kiba jngai kum ka ri jong phi. Ka jngai da ki spah mail na Ghazni kumno phi khmih lynti ba ngan lah ban pynduh ia ki nonglute bad ban pynlong ka ri kaba suk bad lait na ki jingma baroh."

"Te haba kumta" la phai ktien kata ka tymmen, "balei heit phi pyniasoh sha la ka hima ia ki ri kiba phim lah ban synshar bha? Na ka bynta ka jingsynshar bymhok jong phi ia kine ki ri ha kiba ma phi phi long u syiem, kynmaw ba u Blei un sa pan jingkhein na phi ynda haba phi la iap."

Ym dei ban kwah rhah ia ka bym lah korbar shuh.

LYNNONG 48.

KI STAMP

Phi la ju poi pyrkhat mo haduh katno ngi ioh ka jingmyntoi na ka jingpyndonkam ia ki stamp. Ngi lah ban phah ia ki shithi bad ia ki jingsong sha kano kano ka bynta ka ri, hoid, sha kano kano ka bynta jong ka pyrthei tang da kaba shu tah stamp bad kata ruh ha ka dor

kaba jem shibun eh. Ia kane ka rukom la pyndonkam nyngkong eh ha ri Bilat h? ka snem kumba 1850 da ka jing-lap buit jong uwei u sahep uba kyrteng u Sir Rowland Hill.

Ha shwa jong kitei ki snem, kito kiba dei ioh ia ka shithi ki hap ban siew ia ka baikit ha ka por ba ka poi ha ka kti jong ki. Teng teng ka baikit ka shong rem haduh katta ba ki don ki bym lah ban siew ia ka.

La iathuh ba ha kawei ka sngi, u Sir Rowland Hill u dang ieng kai hajan kawei ka iingtrep. Hamar kata ka por, u dak u wan rah shithi ia ka trai iing. Kata ka briew namar ba ka long kaba duk, kam lah ban siew ia ka baikit, ka la shu peit ia ka na jrong bad ka pyn-phai biang ha u dak. Kane ka la pynpyrkhat ia uta u sahep. Haba u la kylli ia ka daw, la iathuh ba ka shithi ka wan poi na u khun jong ka uba shong ha America. Ka baikit ia kata ka shithi ka long hynniew shiling. U Sahep u la sngewlem shibun ia kane ka briew ba ka hap bad kyntait ia kata ka shithi namar bym lah siew ia ka dor ba ka dei ban siew wat la ka tip ba ka shi-thi ka dei na la u jong u khun. Kumta u la pynbor ia ka ban shim ia ka shithi bad ba un pynsiew lem ma u. Kata ka btiew ka la jubab, "Koit ym lei lei sahep namar haba nga iohi ia ka shithi ba ka poi na la u khun, nga tip ba u koit u khiah wat lada ngam ioh ban pule ia ka ruh namar nga la bthah ia u ba un thoh shithi kumjuh barabor haba u koit u khiah. Kumta haba nga iohi ia ka shithi na u, kata hi ka la pynhun ia nga."

LYNNONG 49.

KA JINGKHRAW MYNSIEM

Ki la don arngut ki khynnah shynrang kiba stad, ki ia leit skul lang ha ka juh ka skul bad ki ia shong klass ryngkat. Uwei u kyrteng u Bill bad uwei pat u kyrteng

u Joe. U Bill u long u khynnah uba stad shibun eh. Nalor ba u long uba stad u long ruh uba minot ha ka jingpule, kumta barabor u ju long ha ki eksamin baroh. Hynrei ha kawei ka sien ba ki ialeh eksamin, u Bill um shym la thoh lut ia ki jingkylli wat la ki long kiba u lah bha baroh. Ha kata ka kynti ruh ki khmih lynti ba un ieng nyngkong hi ma u. Hynrei kam shym la long kumta. Ha kata ka sien u Joe u la ioh ia ka khusnam lahduh. Haba la kylli ia u Bill balei ba um shym la lah ban ieng nyngkong mynta ka kynti, u la jubab. "Nga lah ban thoh lut ia ki jingkylli baroh lada nga mon, hynrei nga kynmaw dngong ba ka kmie jong u Joe ka dang shu lah iap shen, nga tip ba u Joe u donkam ban ioh ka jingkmen ha kane ka por kaba u sngewsih. Haba u long nyngkong ha ka klass bad haba u ioh ia ka khusnam lahduh, nga don ka jingngeit ba kan iarap ban pynklet ia ka jingsngewsih jong u."

LYNNONG 50.

KI UMMAT MAWKORDOR

Kawei ka khun syiem kaba kyrteng ka Eugene kaba iadei shipara trai bad u syiem Sweden, ka la die noh ia u mawkordor uba ka ñiewkor shibun eh khnang ban ioh iarap ha kaba tei ia kawei ka Hospital. Haba la dep ban tei ia ka, kata ka Hospital ka la long kaba itynnad haduh karta katta bad kaba da i iakop bad ka jingai kylluid mynsiem jong ka syiem. Bun ki nongpang ki la wan shah sumar hangta.

Ha kawei ka sngi ka khun syiem ka la leit ban jngoh ia ki nongpang ka da iaid na kawei ka kamra sha kawei pat. Katba ka dang ieng ha syndah ka jingthiah jong

uwei u nongpang, uta haba u peit ia ka bad u kynmaw haduh katno ka jinglen lade jong ka na ka bynta ka jingbit kiba shem jynjar kum ma u, ki ummat ki la kyrsoi bad ki la tuid suki ha ki ngab jong u. Ka syiem ka la peit shain ha u bad ka la ong artad. "Mynta nga la iohi biang ia u mawkordor uba nga la die."

Ka kam babha kam ju sepei.

LYNNONG 51

PYNDONKAM IA KA JINGHIKAI

Ha kawei ka sngi katba dang long skul ha ka mala kaba sha jrong, la iohsngew kyndit ia ka jinglynñiar, "Ka ding, ka ding." Baroh ki khynnah skul ki la tur kynsan sha ka jingkhang, ban ia knieh ban mih shabar. Bun na ki ki la mynsaw ha kata ka jingialymbup bad ia phngian. Hynrei don tang iwei i khynnah kynthei iba shong khop hala ka jaka shong haduh ban da ia lait mih kita kiwei baroh. Ka nonghikai ka la kylli ia ita i khynnah, "Balei phi pat phi shong khop haba baroh ki para lok ki la ia knieh ban mih shabar?" Ita i khynnah i la jubab, "I pa jong nga i dei u nongpynlip ding bad i la hikai ia nga ba wat ha ka saw ka sian jong ka jingpluh ding ruh, ym dei ban tur ruma tad haduh ban da lait lynti bha ban mih."

Pyndonkam ia ka jinghikai.

LYNNONG 52.

KA PYRTHEI KUM KA SKUL BAH

Ngi la ju mlien eh ban ong ba ka pyrthei kaba dap tang da ki jingjynjar, ka pyrthei sngi kaba tang shipor, ka pyrthei ka dei tang ka iing shong basa bad bun kum kita

ki jingong. Ha ka jingshisha ka pyrthei kam dei ka them ba kynjah jong ki ummat. U Trai Kynrad Nongbuh Nongthaw um shym thmu ia ka ba kan long kaba kum kata ka jaka. Haba u la dep kaba pynlong ia ka, U la khmih biang ia la ka jingtrei bad U la iohi ba ka la long kaba bha eh. U la thmu ban pynlong ia ka ka Eden kaba suk. Kaba sah ka long sa tang na ka liang u briew ba un ia trei lem bad U. Ka long kaba shisha ba U Blei hala ka jingstad u pynngat ia ki jingjynjar ha u briew. Hynrei kum kita kim dei kiba jur kat kito ki **bijar ki buhkhoh** kiba u briew u thaw hi da lade bad kiba um banse ban shah shitom ia ki. Ka bor ban shah ia kita ka shong ha ngi ha la marwei marwei.

Ka pyrthei lada ka lah ban wan rah ha ngi ka jingsniewbok, kam lah pat ban pynlong ia ngi kiba jynjar. Lada ngi sngew jynjar, kata ka dei ka **thaw jong briew**. Ha ka duriaw bah jong ka jingim, ka lyer bad ka jingatphyllung ki long pynban ki ban iarap ia ngi ban king ia ka lieng jong ka jingim ban pynpoi sha kata ka jaka kaba ngi thew leit bad kata ka long tang lada ngi long ki nongkhawa kiba stad.

LYNNONG 53.

KA SHAB JONG KA IING

Ka la jia ha kawei ka sngi mynba u Napoleon bad la ka kynhun shipai ki dang shong dara ha Boulogne, uwei u shipai duriaw jong ki phareng ia uba u Napoleon u la ioh kem koidi, u la pyrshang ban phet rieh. Ki shipai jong u Napoleon ki la lap ba u dang khawa ia ka bur kaba u la shna hi tang da kaba shu teh lang ia ki dieng lyngkhot bad ki snep dieng kiba u la shu khoh na ki dieng heh. Haba u la tip ia kane, u Napoleon u la hukum ban wallam ia uta u samla ha khmat jong u. U Napoleon u la kylli, "Me da mut shisha ban khawa sha shiliang duriaw tang da kita ki

dieng lyngkhot kiba me la teh song?" "Hoid" la jubab uta u samla, "bad lada phin sngewbha ban shah, mynta hi ngan pyrshang biang," "Imat me pang jingieit na ka bynta ka samla kaba me la pynshong lyngngeit lut la ka jingieit baroh" la ong u Napoleon. Uta u samla ula jubab "Nga kwah ban leit peit ia i mei jong nga namar i la tymmen bad i don ka met ka bym khlain." U Napoleon u la sngap shiphang nangta u ong, "Ngan shah ba men leit peit ia la ka kmie, shim rah kine ki pisa na nga bad sa ai ha ka. Mynta nga sngewthuh ba ka briew kaba don kum une u khun u ba sahnud kmie haduh katne, ka dei ban long ka kmie kaba da kat ka kmie shisha. Nga hi nga burom eh kum ia kine ki long kmie."

Ka shab jong ka iing ka sem ka paw ha ka jinglong u briew.

LYNNONG 54.

PYNDONKAM BHA IA KI KABU

Bun na ngi ngi tip shaphang ka nam jong u Napoleon Bonaparte U la long uwei na ki nongjop pyrthei kiba khraw bor. U la long ruh u consul uba nyngkong eh jong ka ri France. Ha ka por ba u la kiew ha ka kyrdan ba ha khlieh eh jong ka ri, U Napoleon ula leit jngoh ha kawei ka sngi ia ka skul ha Brieme ha kaba ma u hi u la long u khynnah skul hangta. Ha ka jingkren jong u, u la kren kham kyrpang ia ki khynnah skul kiba dang pule hangta, u ong, "Ko hep nongpule, kynmaw ba kawei pa kawei ka kynta kaba la pynsyrwa ei ha skul kan wan rah ka jing-babe ha ka jingim lashai la shisngi."

Kaba une u riew khraw u mut hangne ka long ba ki kabu ba ngi ioh ban tei ia ka longbriew man briew ki wan ha ki aiom ka jinglong khynnah bad samla bad kim ju wan shuh hadien kata. Dei ha kane ka aiom jong ka

jingim ba ngi pynlut shipawa na ka rta briew bad ka dei ka por kaba ngi ioh ka jinghikai kumno ban synshar ia la ka jingim, ban snoh ha ka jingshisha, ka jinglong ba sbun, ka jingminot, ka kamram jong ngi sha ki briew bad sha U Blei bad baroh kiwei kiwei ki jinglong ki ban pynlong briew man briew ia ngi. Katba ngi nang rangbah katta ngi nang sngewthuh haduh katno ngi kitram ha ki kmie ki kpa bad ki nonghikai jong ngi.

LYNNONG 55.

U SHIPAI IAID KJAT

Uwei u rangbah shipai France u ialam ia ka kynhun shipai lyngba kawei ka ranab lum kaba shitom shibun eh. Ki dei ban iaid ia ki it ki kyntong bad ki syntai lum kiba bun tang da ki thiep bad ki jur. Ki shipai ki la thait ian haduh ba kim sngew lah shuh wat tang ban rah ia ki kjat ruh. Uwei u shipai ynda um sngew lah shah shuh ia ka jingshitom, u la thnum marwei marwei u ong, "Ia phi ba shu hukum te don jingeh aiu. Phi shong halor u kulai kynjreng, mangi seh u thab u dab ngi shu hap ban iaid wat la sngew kum ban beh kyllon ruh." U rangbah shipai u la iohsngew ia kata ka jingkynthoh. U la hiar na la u kulai bad u la kyntiew ia uta u shipai ba un shong ha ka jaka jong u. Hynrei haba u kulai um pat iaid jngai la siaw u kuli na sha kawei pat ka liang jong u lum bad kumba pynshah sohpdung ia uta u shipai. "Phi i" u la ong ia la ka kynhun, "ka kyrdan kaba ha khlieh tam kam dei ho ka jaka kaba phin shong shngaiñ." Hadien ba u la ong kumne, u la kiew biang halor u kulai bad u la ialam ia la ka kynhun.

Ia u briew la sam bynta ha la ka jong ka jong ka kyrdan.

LYNNONG 56.

KI TYNGAB U BIRBOR

Ha kawei ka sngi ba ia don lang ki myntri ki korbar ri baroh, U Syiem Akbar u la buh kawei ka jingkylli kaba eh shibun ia u Birbor. U la kylli kumne ia u, "Katno tylli ki don ki tyngab ha kane ka nongbah Delhi ?". Khlem pyntud khyndiat ruh u Birbor u la jubab, "Ha ka nongbah Delhi ki tyngab ki don mynta 99999 tylli khlem tam khlem duna. Lada phi artatien ia kane ka jubab jong nga da niew ia ki. Lada phi shem ba ki duna ia kata, ks mut ba don na ki kiba dang leit kai sha la kiba ha iing ha sem kiba shong sha jan Delhi. Lada ki tam ia kata, ka mut ba don na ki lok ne kiba ha iing jong ki kiba wan kai sha ki."

LYNNONG 57.

KA AKOR KABA TAM

Ha kawei ka jaka sangeh rel kaba don harud ka nongbah, la wan mih uwei u samla uba riam bha riam miat bad ki jain ruh kiba rem dor suda baroh shirynieng. Lah ban ithuh shisyndon ba u dei uba don ba em.

Une u la rung ha kawei na ki kamra ha kata ka rel. Ha kata ka kamra, la don uwei u riewtymmen uba buh ia la ka tupia ha syndah ba u shong, namar ba u pynbuh jaka ia u para lok jong u uba dang mih shabar ban thied ei ei khyndiat. Une u samla uba dang wan rung, ym tang ba u shong ei ia ka jaka ba u tymmen u buh ia la u lok, hynrei u la shong syndon bhek halor ka tupia ruh haduh ba ka la lyngknap. Uta u samla ha ka jaka ban pan map ba u la kum bakla, u la peit dom pynban ia u tymmen u da kynnoh ia u da ki ktien kiba khor ba u la buh khlemakor ia ka tupia. U tymmen um shym jubab ei ei hynrei u la shu wiat muiñ.

Ynda poi ha kawei ka jaka sangeh rel, une u samla u la hiar noh namar ba u la poi ha ka jaka kaba u mut ban leit. Haba uta u samla u la iaid katto katne na ka rel, uta u tymmen u la ong ha uwei u khynnah uba don hajan, "Sngewbha khot khot ia u tai u samla, pynong ba u la klet aiu re aiu hangne" Uta u samla u la wan kylla biang bad da ki ktien kiba eh khar khar u la kylli, "Nga klet aiu ?". Uta u tymmen u la jubab, "Phi la iehnoh hangne ar tylli kiei kiei. Kawei ka dei ka jinglong hangamei, kawei pat ka akor jot."

LYNNONG 58.

U RIEW RANGBAH BAD U NONGBYLLA

Ha kawei ka nongrit ha ri Bilat, la don ka hotel kaba itynnad shibun eh. Ka jaka ha kaba la tei ia ka ruh ka long kaba sawang bad pyngngad shibun. La don uwei u riew donburom uba la leit sah pyngngad katto katne sngi ha kata ka hotel.

Ha kawei ka janmiet, u la iaid kai ha ki ranab lum ba itynnad kata ka thain. Ha jan hangta la don kawei ka jingkieng nar. U la leit beit sak sak sha ka kata ka jingkieng. Haba u la poi hangta u la shong shaniah ha uwei u maw uba bit bha ban shong kai. Ha kata ka janmiet, ki don katto katne ngut ki briew kiba dang ia moramot ia kata ka jingkieng bad ki ia trei kham miet ha kata ka sngi.

Une u rangbah ynda u la shong kumba shikyntien kwai ne, la sngew kwah dih duma. Haba u la mut ban kynthah, u shem pynban ba u la klet rah jingpruid. Hangta u la jew ka bym kai shuh. Uwei na ki nongbylla haba u la iohi ia uta u rangbah ba u mut ban dih duma bad ba u twad ia la ki pla, u la ithuh shisyndon ba um don jing-pruid. Kumta u la mareh sha u bad u la sei la ka jing-

pruid ban ai ha u. Hynrei ha ka por ba u ai. u la pynbud artad bad kine ki ktien, kiba khlem akor shibun u ong, "U briew uba don burom kum ma phi, toi phi la dei ban thied la ka jong ka jingpruid."

Ka kam kaba une u nongbylla u la leh ka long kaba isbun shibun eh, hynrei ki ktien pat kim long kiba donakor satia.

Ka ktien bad ka kam ki dei ban iahap.

LYNNONG 59.

U NONGKHEM DUD BAD KA KADA

La don kawei ka jingjia ha Spain kaba lehse phin sngew kwah ban tip. Uwei u nongkhem dud u la kem pang ha kawei ka sngi. Kumta um shym la lah ban leit ai dud sha kito ki iing kiba ju shim dud na u. Kane kan pynshitom shibun ia ki. Sa kawei shuh shuh, u ruh un shu duh ei ia ka dud kaba la dep khem, kan shu sniew ei baroh khoit. Ym don mano mano ban iarap ia u. Hynrei u don ka kada kaba u pynkit dud man ka sngi. "Katba long ba man" u la ong ha lade, "Ngan phah tang ia ka kada". U la thep ia ki bilor dud ha ki pla bad u la sdien ia ki ha baroh arliang krung. Tang shu dep thep ka la iaid suki jai ban leit la ka jingleit. Kane ka kada kam shym la klet wat kawei ruh ka tyngkong iing kaba ju leit ai dud. Ka la rung na kawei sha kawei ka iing kumba ju leh haba leit lang bad u kynrad jong ka. Ki nongshim dud ruh haba ki la iohi ia ka ba ka wan, ki la mih bad shim hi ia la ka bynta. Ynda la dep baroh, ka la leit phai pat sha la u kynrad. U kynrad haba u la iohi ba ka la wan phai, u la mih kyrkieh ban jngoh ia ki bilor dud. U la sngewbha shibun eh ban iohi ba ki bilor baroh ki la thylli bad ym don uwei ruh u ba pait.

LYNNONG 60.

U KHYNNAH U BASHLUR

Ha kawei ka sngi uwei u khynnah sharai blang, u la leit ñiah ia la ka kynhun sha jan ka lynti rel. Katba u dang ialam ia ki ha kata ka pyntha, kyndit kyndit la iohsngew ia ka jingsawa kaba la pynkhynñiuh ir ia ka khyndew. U la mareh bran bran shata ban peit la jia aiu. Haba u la poi hajan u la iohi ba don ka jingtwa ka baheh kaba la tep lut ia ka lain rel. U la tip ba ka rel kan sa iaid na kata ka lynti tang hapoh khyndiat minit. Mar kumta hi, la wan siat ha ka jingmut jong u ba u dei ban thaw lad ban iada na ka jingmynsaw bad ka jingiap jong ki nongleit jingleit. U la loit ia la ka sopti saw kaba u phong bad u la mareh katlah katiai sha ka phang ba kan wan ka rel, u da kaweh artad ia la ka sopti. U nongñiah rel haba u la iohi ia u khynnah ba u kaweh kumne, u la pyniap ia ka enjin. Kumta ym shym la jia ka jingmynsaw.

Ym ju dei ban buh teng ha kaba leh ki kam ba bha.

LYNNONG 61.

U JIW BAD U MAWKORDOR

Hajan iing jong uwei u Jiw uba riewspah, shong iing uwei u briew uba duk eh. Une u Jiw u long uba khapnap haduh katta katta. Haba u iohi ba u para marjan jong u, u **bam shiteng kpoh** bad teng teng u **thiah jingit,** pynban um ju ianam wat tang ka ktien ruh. Ban ong lei lei ba un pynjaw ei ei te kaba palat than ban khmih lynti.

Ha kawei ka sngi, wan poi uwei u briew uba nang ban iathuh ia ka bok ka nusip ki briew shaphang ka lashai la shisngi. Une u Jiw ruh u la leit ia kylli na u shaphang ka lawei ladai lajong. Uta u stad u la ong, "Ha kawei ka

sngi, ka spah jong me baroh kan leit lut sha u briew uba duk eh uba shong markhap iing bad me." Kane ka jingong ka la pynduh thiah duh dem ia u. "Kum kata lano lano ruh kan ym jia" u la ong ha lade, ia kaba kan leit sha kiwei, ka bha ba ngan die lut ia ki jingdon jingem jong nga baroh." Haba u la rai jingmut ban leh kumta, u la die lut khoit kat kiba u don. Da ka pisa kaba mih nangta, u la thied da uwei u mawkordor bad u la sumar ia u kum ia la ka mationg. U la suh pynskhem ia u ha ka jainspong kaba um ju loit shuh wat tang jang jang ruh.

Hadien katto katne por, u la khreh leit jingleit sha shiliang duriaw. Haba la sdang ban king ia ka lieng, la khie ka lyer langthari kaba jur bad ka la kit bak ia ka jainspong na ka khlieh jong u bad ka la ngam ha um. Mynta nga la duh ia u mawkordor hynrei da lei lei ruh u para marjan un ym ioh ia u namar ba u la ngam ha duriaw. Hadien khyndiat sngi, uta u paramarjan jong u Jiw u la thied dohkha. Haba u la ot ia ka u la lap pynban na ka kpoh jong ka da u mawkordor u baheh bad itynnad bym lah ong shuh.

La ai ha u briew ia ka spah ba un synshar ia ka, ym ba kan long kynrad ma ka. Don ki khcp haba ngi bakla ia kane, ka thung thapniang ia lade.

LYNNONG 62.

U NONGKITRAM BA PAH BLANG

Uwei u briew uba brai eh tang ka iapan kylliang, la kiew ka ram haduh u ñiuhmat. Ha kawei ka sien u la shim ram shihajar tyngka na uwei u nongkhaii. Ha ka por ba shim, u la khein bha ba un lah ban siew biang da kaba suk bad ban siew ruh kham kloi ia ka. Ynda la dei ban siew, u shem pynban ba jyngngan

taw. Kam shym plie lynti ba un ioh siew kumba mut. U nongkhaii u la thep phatok ia u.

Haba la poi haduh ka shah set phatok, u la khot uwei u muktiar ban iasaid na ka bynta jong u bad u da-kular ban ai ia u shispah tyngka. U ruh u la mynjur ban ia said ia ka kam jong u. "Khnang ba ngan lah ban pynksan ia me, me dei ban leh thik kumba ngan bthah ia me" la ong u muktiar. Haba u nongbishar un buh kano kano ka jingkylli, me dei ban shu pah blang beit "Meh" ia kiwei kiwei nga la tip hi ma nga la ka kam.

Haba la poi ka sngi ba la buh ban bishar, la khot ia u sha ka iing bishar. U nongbishar u la buh bun ki jingkylli, hynrei man ba kylli jingkylli, u shu pah blang pynban "Meh". U nongbishar u phai sha u nongkhaii u ong, "Une u briew imat u don da u thylliej blang". Hamar hangta kem ktien sa u muktiar u ong, "Ko nongbishar bahok phi tharai ka lah mo ban long ba une u nongkhaii u basian bad ba stad un shu leit ber tyngka haduh shihajar kum ha une u briew uba nang sa tang ia ka ktien jong ki mrad ?". U nongbishar ruh u la kubur ia ka jingong u muktiar bad u la hukum ban pyllait noh ia une u briew.

Ha ka sngi kaba bud, u muktiar u la leit dang step sha iing jong uta u nongkit ram. "To ai noh kein ka shispah tyngka jong nga" u la dawa kyrkieh. "Meh" u pah blang uta u briew. "Mynta te mem dei shuh ban pah blang, siew noh ia kaba dei ka jong nga" la ong biang u muktiar. "Meh" u pah blang biang.

U muktiar um shym ioh ei ei ruh. Ia uta u briew pat la phah sha ka jaka set ia ki bieit.

LYNNONG 63.

U NONGLUM KHAJNA

La don uwei u syiem uba synshar ha kawei ka hima kaba riewspah shikatdei eh. U la long u syiem uba donbor bad ki para syiem ruh ki peit sha u kum u hymmen rangbah. Hapdeng katne ka burom bad ka kyrdan don kawei kaba pynduh thiah ia u. Kata ka long ba u pyrkhat kumno ban ioh u nonglum khajna uba hok. Na ka bynta kane ka kam, u la pynbna paidbah hapoh la ka hima ba u donkam ban ioh uwei u rangbah u ban pyniaid ia ka khrong ka dan. Tang hadien khyndiat sngi ba u pynbna kumne, la wan poi bun ki shithi tyrwa ia lade ba ki kwah ban trei ia kane ka kam.

U syiem u la pan jingmut na uwei u riewtymmen, da kumno yn tip ia u briew la u long uba hok ne em. Uta u riewtymmen ba stad u la ong, 'Khot lang ia kine ki nongwad kam baroh ha ka juh ka sngi, hynrei kin wan ha khmat jong me uwei hadien uwei pat. Ia uwei pa uwei, ki tang shu rung ha ka kamra jong me, ong ba kin shad. Hangta ngan sa pyni uno na ki u long uba dei ban shim ia kane ka kam." U syiem u la buh ia ka ban tynjuh ia ki bad u la ai jingtip sha ki baroh ba ki dei ban wan paw ha khmat u syiem.

Haba kin leit paw ha khmat u syiem, ki dei ban iaid lyngba ka kamra kaba dum, tangba dang biang bha ban imat wat la ki bym pat ju iaid ia ka mynshwa ruh. U syiem u la leh kumba la bthah uta u riewstad. Na kita kiba la wan baroh, don tang uwei uba shad katba ong u syiem, katba kita kiwei baroh kim treh ban shad. Uta u riew stad u la ong ia u syiem. Une dei u briew u bahok ha uba phin shaniah kam lum khajna. U syiem u la lyngngoh da kumno u lah ban ithuh ia u briew ba u long uba hok tang da kaba phah shad. 'Kane ka buit nga la pyndonkam ban jied ia u

briew uba phi kwah ban ioh' la jubab u tymmen, 'ha ka kamra kaba dum, nga la pynhap saphret bun ki pisa bad dei ki tyngka pliah suda. Kat kiba lalot pisa, ki tam ia ki bad thep ha ki pla jong ki. Lada kin shad, kan long kumba kynruh bad sawa shrew shrew. Dei na kata ka daw ba kim treh ban shad. Hynrei une ba u long uba hok, um treh ban shim ia ka bym dei la ka jong bad u la nud ban shad ha khmat jong phi."

Lada phi long kiba lah ban shaniah ia lade, kiwei ruh kin shaniah ia phi.

LYNNONG 64.

UBA KYLLUT BAD BYM NANG KREN

Ha sor bah Bombay, la don uwei u nongkhrong uba koit ba khiah mlen mlen. U la iaid khrong ha ki dong ki lad jong ki surok bah bad ki lynti rit, hynrei ym don ba ai ia u. Uta u nongkhrong u la pyrkhat ha lade u ong, 'Ngam shym matlah lymne kyllut hoid, ngam don jinganna ei ei ruh la shong hok hi ban ym don ba ia ai ia u briew uba kum ma nga." Hynrei u la pyrkhat ha lade kumno yn im, 'ban trei ei ei ruh ngam nang namar ngam ju mlien bad nalor kata ngam lah hi ruh' u la ong, 'Mynta ngan shu thaw noh da ka buit, da kata te ki briew baroh kin ia sngewlem ia nga.'

U la leit ieng ha kawei ka dong jong ka surok kaba iaid paidbah briew eh. Ha ryndang u kieng ia kawei ka jingthoh ba la thoh da ki dak heh suda, 'UBA KYLLUT BAD BYM NANGKREN.'

Uwei u briew uba la ithuh ia u la slem, u la leit hajan uta u nongkhrong bad kylli kynsan, 'Naduh mynno me la kyllut bad mem nangkren ?". 'Naduh dang khunlung' la jubab u nongkhrong.

Ka buit poh kan ym kyrshan ia u briew.

LYNNONG 65.

U NONGBISHAR HOK

Ha kawei ka sngi, uwei u syiem uba kyrteng u Sibi Rana u dang shong ha ka khet bishar jong u kaba ki ju khot "Ka Khet Bishar Hok". Kyndit kyndit, kawei ka paro kaba la kiuh na khlieh ha kjat da ka jingtieng, ka la wan rung kynsan na jingkhang iit shapoh ka khet bishar hok. Kata ka paro ka la her beit beit ban rieh ha ki jain ha ka shadem u syiem. U syiem u la phai sha jingkhang iit lada don ei ei kaba pynma ia ka, u la iohi ba dei ka 'lieng iong kaba beh ia ka. Mar kumta hi u la kdup khop ia ka hapoh ka jain kup syiem jong u.

Ka 'lieng iong ka la peit da ka jingbitar ia u syiem bad ong, "Kane mo ka dei ka jingbishar hok jong me ?, me tuh ia ka hok jong nga kaba nga dei ban bam mynta ka miet bad shibit nga la dei ban **thiah jingit**." U syiem u la jubab da ka sur kaba jem bad ba phuh samrkhie, 'Em ym dei kumta ko 'lieng iong nga tip ia ka jingdonkam jong phi, mynta hi yn ai ha phi ia ka jingbam kaba ia ryngkat bad ka jingkhia kane ka paro."

U Nongsynshar uba stad u tem ia ka jingleh jubor bad da ka jingstad u pynieng ia ka hok.

LYNNONG 66.

U NONGLUTE BAD SHIBYRNI DONG KI TYNGKA

Ha kawei ka sngi uwei u briew u dang wan phai na iew ryngkat bad **shibyrni dong** ka tyngka kaba u ioh na kaba die ia ki mar khaii. U la klum ia lade sa bad ka ryndia de namar la kem khriat ba la khmat tlang artad. Ha kaba wan phai sha shnong, u dei ban iaid na kawei ka phud kaba kynjah· briew jlang jlang. Haba u la poi ha kata ka lhuh la sdang **kem iongrein**.

Kyndit kyndit, mih uwei n nonglute, beit beit u pynap na **shrip shadem** da ka pistol. 'Ai kato ka byrni dong' u la shu dawa beit, 'sei kloi ioh nga khem.' Uta u briew u la pyrkhat hangta hi bad u la ong ha lade, 'lah ba duh ka spah ban ia kaba duh ka jingim.' Ha ka por ba u ai ia kata ka byrni dong u ia nam artad kumne, 'Mynta ngan duh lut ia kane ka spah kaba nga la ioh da kaba theh la ka umsyep baroh shikatta ki snem. Nga don tang kawei ka jingpan kaba rit eh sngewbha ban leh ia kata.' Kaei kata ka jingpan jong me ?' la kylli u nongtuh.

'Ynda nga poi ha iing, nga sngew rem ba ki briew kin ong ba nga la shah tuh lut namar ba nga khlem ialeh bad u nongtuh. Ban pyni ba nga la ialeh ha ban da lko pom, ngan pynshah ia kane ka ryndia, bad men siat da ka pistol ha ban da jot rynjain." 'Niuma' ong u nongtuh bad u la siat saw san sien siat. Hynrei uta u briew u la lyngngoh ngain haba u iohi bym don dak mong ei ei.

'Kumto pleng' ong uta u briew, u da kynrup artad bad trait bad trait bad ioh pat ia la ki pisa.

LYNNONG 67.

U PUKNI BAD KI KYNJA BA HER

Mynhyndai kulong kumah haba dang synlar ka pyrthei bad ba dang synshar ka suk halor ka mei ramew, u laiphew jingthaw baroh u im suk im sain. Hynrei katba nang iaid ka por, ki sim ki doh, ki mrad ki mreng ruh ki la kwah ban ioh noh la u syiem u kmie u ban synshar ia ki. Kumta ki kynja baher .baroh ki la rai lang da ka dorbar pyllun ban ia jied syiem noh bad ki la ia **buh ia** ban ia poi lang sha ka lympung man u **khmat shynrang.**

Haba poi kata ka sngi, baroh ki kynja baher ki la ia poi lut sha ka dorbar. Hangta la don ka jingiatuklar kaba jur ia u jait sim aiu yn ia jied syiem. Ynda haba kim lah ban ia poi sha kawei ka jingmut, ka dorbar ka la thap poi sha ka ban shu **bira** noh pynban. Hamar kata ka por, la mih u klew bloit bad tur khyndiat ha khmat u da pynpyiar la ki sner bad kren ha ka sur kaba sngew shongkhia shibun eh. "U syiem u dei ban long uba itynnad bad iphuh iphieng, uba kup tang da ki khor ki khriam suda. Haba un shong ha ka khet ka bishna katno kan long kaba i shongkun. Haba ka long kumta ka pynphuh pynphieng bad ha ka juh ka por ka kyntiew ia ka burom ka ijot jong ka it ka hima baroh kawei." Dep kren u klew mih sa ka dkhoh. Ka pat ka ong 'Nga ngeit ka dorbar pyllun kan ia kubur bad nga ; u syiem u dei ban long uba i shongkhia, uba i stad bad don ka main jong u riewkhraw."

Mar ia dep kren ka dkhoh mih sa ka tuta ka ong, 'Nga hi nga sngew dei bad nga ngeit ka dorbar baroh kawei kan iahap jingmut bad nga ba u syiem u dei ban long uba don ka sap ban kren, uba khraw ka nia ka jutang kumta ba un lah ban korbar ia ki kam ki jam ka hima".

Khadduh mih sa u pukni u ong, 'Nga ruh nga kubur ia ka jingkdew kine ki lok shaphang ki jinglong kiba u syiem u dei ban don. Hynrei kitei ki jinglong baroh, la ki long kiba donkam hynrei kim pat biang. U syiem u dei ban long uba lah ban jngi ia ki sahit bneng kham palat liam ban ia kiwei pat ki para jait para kynja. Namar kata, to ngin ia jied syiem da uta kein uba lah ban her jrong eh. Kum uta te un long u syiem uba lah ban iohi jngai shisha." Ka dorbar ka la sngew dei ia kane ka jingpyni u pukni bad ki la jied ia u.

Lymda phi long uba bit ia ka kam, wat ia kynjoh ban bat ia ka.

LYNNONG 68.

U 'KEISOP BAD KI SOHOT

Ha trai jong uwei u dieng sohot uba heh, ki long ki kait, ieng bad ki tlai. Ha kawei ka sngi kaba khuid bha ka bneng, uwei u 'keisop u shong riehtngen hapoh uta u dieng.—Katba u dang shong kumne, u shu peit iapngiah ia ka jingkaweh ki sla kiba khih na ka jingbeh jem ka lyer. Katba nang slem, u nang pyrkhat kai ia kane katai. Ynda la nang byrngia ka jingpyrkhat kai kumne, u la mut dur ha lade, "Tharai lada jah rngai noh kane ka pyrthei kumno kein kan jia ia nga, tip ngan dang iohi ei ei shuh, ne kan shu long tang ka haw haw bym don jingkut shuh."

Hamar kata ka por, la beh ka lyer kaba beh jem jai jai, hynrei ki sohot kiba la ih bha, tang shu don jingkhih khyndiat, ki la bsiat na ki skop bad hap prap shi prap halor ki sla tlai. U 'keisop u la kyndit ka bym kai shuh bad u la ong, 'Kane te imat la wai ka pyrthei; balei ka bthei kynsan haduh katne katne." Mar kumta hi u la pda la ki kjat bastet bad her ruma rutit kat sha ba lam ka kjat. Haba u la mareh kumba shikyntien kwai ne, la da poi khyndai lum khyndai wah. U la leit poi ha kawei ka pyntha phlang bajyrngam bad hangta uwei pat u 'keisop u dang dem kai ha u phlang bani.

U, haba u iohi ia ka jingsuh mariap uta u lok, u la kylli, "Balei kumne i kum bym **lap lieng** shuh?" Uta uba mareh la jubab. "Ko lok wat **pynlat** ia nga da kine ki jingkylli jong me, ka por kam shah shuh." U la mareh artad phud phud i kum ban duh mynsiem. 'Jia aiu, jia aiu : la kylli biang sa uta uba shong u da mareh artad nadien jong u katba lah ym lah. U ruh u la sei lut la ka bor baroh haduh ba la jan pait ksang khlem da tip ia ka daw.

Bunsien ngi thaw jynjar hi da lade bad ngi shah shitom na ka bynta kata.

LYNNONG 69.

SLEM KHYNDIAT

Ha kawei ka komiti kaba don arphew ngut ki dkhot, baroh ki la iapoi biang por lait noh tang uwei u rangbah u la wan poi slem shiphew minit ia ka por ba la iakut. Ha ka por ba u rung u la peit sawdong ia la ki lok kiba la ia shong lypa khrui bad ong artad, "Nga la slem shiphew minit, hynrei ia iba khyndiat khynsoit nga ngeit phin ym sngew ei ei". Phai ktien sa uwei pat u rangbah "Ym dei shiphew minit, hynrei phi la shim ia ka por jong ngi palat lai kynta." "Kumno kata ka lah ban long" la phai ktien biang uba wan slem." Na ki khadkhyndai ngut phi la shim ei sha lade shiphew minit uwei uwei."

Ban pynsyrwa ei ia ka por jong kiwei, ka dei hi ka kam leh klop kaba sniew.

LYNNONG 70.

KA SHALYMMEN

Ka ñiangkongwieng bad ka shalymmen ki iadei shipara trai. Ka ñiangkongwieng wat la ka dei ka hynmen ruh, ka iabeh eh ia ka **rongphong.** Katba ka shalymmen pat kaba **tip-duk tip-suk** bad minot la i kam i jam thapdop.

La jia ba ka kmie jong ki ka la pang jur bad la ithuh shai ba ka dei ka jingpang khadduh iawai. Ka shalymmen ka shu ap ia la ka kmie miet bad sngi, ka da pynshet ka umshit umtheiñ na ka bynta ka kmie. Ka ñiangkongwieng pat ka lapmiet ka leit wad jainpien saw. Haba **pathai ktien** ka para ba kan wan noh **mardor** namar la itan eh ia ka kmie, ka bthah ktien pynban ba kat bym pat ioh jainpien saw, kan ym wan iing.

Ym slem hadien, ka la ioh ia kaba ka kwah bad wan phai sha iing ryngkat ka jympien saw. Hynrei kam shym lap mynsiem shuh ia ka kmie. Kane ka la iam briew ia la ka kmie tang ban dep rukom "Wieng, wieng, wieng" bad kein noh. Ka shalymmen pat ka iam haduh ba kiwei kiwei ki para khniang ki la ia sngap kynjah lut, ka pyrthei ka mariang baroh ka iadiaw lang. Hadien hadien, ka jingiam ka shalymmen, ka kylla long ka jingrwai kaba sngewtynnad tam ha ki lum ki wah ba kynjah.

Ki jingrwai ba thiang tam dei kiba wan kie na ka doh-nud ba kthang.

LYNNONG 71.

OT U SYLLI

Arngut shikurim kiba **nap** tang ka iania, kim nang shuh ban tyngkan wat ha khmat ki lok ki jor ne haba don ki riewphylla. Ha kawei ka sngi, ki la iania haduh ba la kiew ka jingiaing baroh arngut. U rangbah ruh ha ka jing-bitar u la kham kren tohmet ia ka. Ha ka jingshla, ka lok jong u ka la shim da ka wait bad pam jmam na ka lbong.

Kane ka jingjia ka poi haduh ba la ia rah sha ka bishar u tymmen shnong. Haba la poi ha ka bishar u tymmen u san, na ka liang u rangbah u la kren shai kdar bad **kren wai wot** ba un ym iashong shuh bad ka. U la pan beit ban ia pyllait noh bad ka.

U tymmen u san ruh, haba u la iohi bymlah pynjem pynsuk shuh ia ki, la pyniaphet tnga noh ia ki kat kum ka rukom ba judon. Haba la dep ka niam ka rukom pyniaphet, bud sa ka pyrta shnong ban pynbna ba uta-uta bad kata-kata ki la ia khynraw biang bad ki la laitluid lada don ba don jingmut ia ki.

Hynrei hadien katto katne ba la jem bha ka jingmong, u rangbah u la leit iashem ia u tymmen shnong ryngkat bad kine ki ktien "Ma nga ha kato ot u sylli phi na lbong."

Kaba eh ban korbar ia ka kam shiing ki briew.

LYNNONG 72.

KI KTIEN KI PYNPAW IA KA JINGMUT

Ha kaba wan phai na iew, shrem-shrem ia iaid tang para rangbah hynriew ngut. Uwei na ki u rah dohkha kaba la **synrot**, khamtam ka kpoh ka la **pdu**. Ka lynti ka long kaba jngai, kumta haba ia iaid para rangbah ki ia biria katba mon bad ia rkhie kak shi kak. Katba nang ia iaid, ki sdang ia biria pynrem kai ia uta uba rah dohkha, ong uwei "Kum kane ka dohkha me thied, shibit tang shu poi ha iing, men sa shah ther ha ka lok." Ban ktien sa uwei pat, "Ym dei tang katta, shibit kan ong kum kane ka dohkha ha iing jong ngi ngim ju bam phi." Pynbud sa uwei, "Kum kane ka dohkha phi wan rah khie leit bam hi shatai sha sem dieng." Kumta ter-ter baroh san ngnt ki la ia sher ia u la biang. U pat, tiaw u la shu sngap, hynrei u nang ioh pyrkhat kumno ban jubab.

Hadien ba u shah tangon la biang, phai ktien sa ma u, "Nga sngewthuh baroh san ngut me ia don ka juh ka jinglong. Ka don jingmut aiu ban bsan ia kito ki ñiuhtmain haba wat tang ka syrngiew ka main bad ka bor rangbah men ia don? Lashai dang step sa ia khap lut ia ki, namar mynta la miet, ym ju bit ban khap sñiuh. Ma nga kum u rangbah, ngam ju ai ka bor ha ka kynthei, hynrei nga synshar. Haba nga rah ei ei, nga shu ong beit, shim! ka shu pdiang beit. Ia ki kam ki jam ba nga la korbar ruh ka leh da kaba tiengburom. Ew! sngew sangsot shisha ia me baroh san ngut, me ia long rangbah

pynban me ia im rit mynsiem ha la iing. Naduh mynta da ia pyneh rngiew noh ia lade ho !"

Wat ha ka biria ruh ka pynpaw ia ka rukom byrkhat u briew.

LYNNONG 73.

KATTA KA THAIT

Kham mynnor ha ka por ba ka jainspong bad ka bohkhaila ki dangap phira ia ka maiñ u rangbah khasi, la don i jingjia ba sngewsammut hynrei iba sngew dei ban buh jingkynmaw.

Uwei u rangbah ba la metiaw uba shong hajan ki lum Sohra u dang wan Laban ha kawei ka janmiet. Ka long ka sngi kaba sngewtynnad shibun ia u. Sngewphuhmat ba la lah ban pyndep ki kam ki jam kiba la sahteng ha sor Laban la slem. Sa shiban pat, la iashem ia u lok u jor u bym ju iohi shuh ia ka **ngoh ka ian** la slem. Kat ia uba ia shem, tang ka tien bha tien miat suda.

Haba la poi ha iing um pat shym pli jain u la shim la ka tangduma bad shong jahthait kynjuiñ bad ka tan duma artad pum shi pum. Ha kata ka por, wan mih ka lok jong u bad bthah ia u kumne, "Kato ka ja ka dang shu sdang thnam, sa peit ka ding ho ?"

Une u rangbah u la loit wak ia ka jain spong bad lympat syik ha tbian. "Kat kata ka thait" u ong. Ka ruh ka mih bak ban leit sha iing ki marjan.

Don ki khep ba u rangbah ruh um nang kren beit ia kaba u mut.

Ki kot da u juh u nongthoh :

1.	Khasi Copy Book	No. 1	1.50
2.	Khasi Copy Book	No. 2	1.50
3.	Khasi Copy Book	No. 3	1.50
4.	Khasi Copy Book	No. 4	1.50
5.	Ki Sur Ha La Ri		4.00
6.	Ka Kot Iarap Ia ka H.S.L.C. Khasi Poetry	—	Yn shon biang;
7.	Ka Wahdiang Rim	—	5.25

ki tei ki kot lah ban ioh na ka dukan die kot

I Mrs. M. Lyngdoh
Book Seller
Mission Compound
Shillong-2

bad na kiwei ki dukan die kot ha Shillong bad shawei.

Printed at Massar Print House,
Shillong.